

Magyar Kereskedelmi és Iparkamara
Gazdaság- és Vállalkozáselemzési Intézet
HCIC Research Institute of Economics and Enterprises

MKIK GVI Vállalati Konjunktúra Vizsgálatok – 2003/1

**Fordulópont? Növekvő bizonytalanság és romló üzleti
helyzet /
Turning Point? Increasing Uncertainty and Deteriorating
Business Climate**

*MKIK Gazdaság- és Vállalkozáselemzési Intézet (MKIK GVI)
2003. áprilisi
vállalati konjunktúra felvételének eredményei*

2003. május

GVI Vállalati konjunktúra vizsgálatok – 2003/1: Fordulópont? Növekvő bizonytalanság és romló üzleti várakozások /

RIEE Business Surveys – 2003 / 1: Turning Point? Increasing Uncertainty and Deteriorating Business Climate

MKIK GVI – Research Institute of Economics and Enterprises
Hungarian Chamber of Commerce and Industry

A területi kamarák kutatásban résztvevő munkatársai / Researchers at the local chambers

Bács-Kiskun Megyei Kereskedelmi és Iparkamara	Sipos Zsolt, gazdaságfejlesztési vezető
Békés Megyei Kereskedelmi és Iparkamara	Dinók Mariann, külgazdasági és EU-integrációs főmunkatárs
Borsod-Abaúj-Zemplén Megyei Kereskedelmi és Iparkamara	Koleszár Péter, szolgáltatási főelőadó
Budapesti Kereskedelmi és Iparkamara	Andrási Zoltán, elemző
Csongrád Megyei Kereskedelmi és Iparkamara	Bakosné Nagy Éva, közgazdasági referens
Dunaújvárosi Kereskedelmi és Iparkamara	Szekeresné Fekete Mára, ügyfélszolgálati előadó
Fejér Megyei Kereskedelmi és Iparkamara	Dr. Ary Károlyné, gazdasági vezető
Győr-Moson-Sopron Megyei Kereskedelmi és Iparkamara	Kőváriné Vida Ildikó, kommunikációs és koordinációs menedzser
Hajdú-Bihar Megyei Kereskedelmi és Iparkamara	Varga Béla, szolgáltatási vezető
Heves megyei Kereskedelmi és Iparkamara	Bánfi Sándor, gazdasági igazgató
Jász-Nagykun-Szolnok Megyei Kereskedelmi és Iparkamara	Vinkóné Kovács Eszter, ker.fejlesztési vezető
Komárom-Esztergom Megyei Kereskedelmi és Iparkamara	Dobiné Karászi Magdolna, informatikai munkatárs
Nagykanizsai Kereskedelmi és Iparkamara	Bucsák Péter, főtanácsos
Nógrád Megyei Kereskedelmi és Iparkamara	Solti Károly, titkár
Pest egyei Kereskedelmi és Iparkamara	Nagyné Illés Márta, irodavezető
Pécs-Baranya Megyei Kereskedelmi és Iparkamara	Molnár Tibor, informatikai vezető
Somogy Megyei Kereskedelmi és Iparkamara	Weller János, területfejlesztési osztályvezető
Sopron városi Kereskedelmi és Iparkamara	Kovács Andrea, kereskedelem fejlesztési referens
Szabolcs-Szatmár-Bereg Megyei Ker. és Iparkamara	Kocsi János, titkár
Tolna Megyei Kereskedelmi és Iparkamara	Mészáros Éva, PR és kommunikációs vezető
Vas Megyei Kereskedelmi és Iparkamara	Schweitzerné Rendás Ágnes, EIC vezető
Veszprém Megyei Kereskedelmi és Iparkamara	Dudás Balázs, gazdaságfejlesztési asszisztens
Zala Megyei Kereskedelmi és Iparkamara	Somogyiné Csécsi Éva, főmunkatárs
	Pliskó Józsefné, ügyfélszolgálati irodavezető

Kutatásszervező / Research associate: JUHÁSZ Rita

Adatelemzési munkák / Data analysis: SZABÓ Andrea – TAKÁCS Zita

Az elemzést írta és szerkesztette /

The report written and edited by: SZABÓ Andrea, TÓTH István János

Kutatásvezető / Head of research: TÓTH István János

MKIK Gazdaság- és Vállalkozáselemzési Intézet

Budapest, 2003. május

ISSN: 1589-3847

ISBN: 963 210 502 8

Felelős kiadó: Tóth István János, ügyvezető igazgató

© MKIK GVI

Készült a Kopint-Datorg Rt. nyomdájában (1081 Bp. Csokonai u. 3.)

Cím: 1055 Budapest, Kossuth Lajos tér 6-8.

Tel: 474-51-31

Fax: 474-51-29

e-mail: gvi@gvi.hu

Internet: <http://www.gvi.hu>

Vezetői összefoglaló / Executive Summary

1. Adatfelvétel. 2003 áprilisában az MKIK GVI a területi kamarák közreműködésével 1743 magyar céget kérdezett meg a vállalati konjunktúra vizsgálata során. A felvétel eredményeit – ugyanúgy, mint minden korábbi elemzésnél – a létszám szerint képzett cégcsoportoknak a GDP-hez való becsült hozzájárulása alapján súlyoztuk. Így a felvétel eredményeiben a GDP-hez nagyobb mértékben hozzájáruló cégek válaszai (a GDP-hez való hozzájárulásának megfelelő) nagyobb súllyal szerepelnek, mint a kisebb és az előbbi szempont szerint jelentéktelenebb cégeké.

2. Vállalati Bizalmi Index és Bizonytalansági Mutató. A 2002 októberi felvételhez képest tovább romlottak a cég üzleti helyzetéről és kilátásairól alkotott vélemények. A fontosabb jellemzők együttes alakulását tartalmazó mutató, a GVI Vállalati Bizalmi Index értéke tovább csökkent (1. ábra). Az index 9 pontról 6 pontra csökkent az előző felmérés óta és ezzel eddig nem tapasztalt mélypontot ért el. A több mutató súlyozott átlagaként képzett GVI Konjunktúra Mutató csak a többségében külföldi tulajdonban lévő cégek körében mutat fellendülést, a magyar tulajdonban lévő cégek kilátásai kis mértékben tovább rosszabbodtak.

3. Várakozásaikat a cégek jelentős bizonytalanság mellett alakítják ki, erre utal a várható üzleti helyzet alakulásában 2000 októberétől megfigyelhető nagymértékű ingadozás és a GVI Bizonytalansági Mutató növekedése is (2. ábra). A mutató alapján a bizonytalanság tovább nőtt az elmúlt fél évben. A 2002. októberi felvételhez hasonlóan a borúlátó helyzetértékelés és várakozás a legtöbb vizsgált mutató esetében megmutatkozik. 2003 áprilisában a cégek rosszabbnak látták üzleti helyzetüket, mint 1998 nyara óta bármikor. A cégek létszámbővítési szándékai tovább gyengültek az elmúlt fél évben: tovább nőtt az

1. The survey. In April 2003, the HCIC Research Institute of Economics and Enterprises (MKIK GVI), in cooperation with regional chambers, interviewed 1743 Hungarian firms in the course of the survey. Similarly to our previous business surveys, after the firms have been grouped on the basis of their headcount, results have been weighted on the basis of the groups' assumed contribution to GDP. Accordingly, answers of firms with a larger share in GDP represent a greater weight (corresponding to their contribution to GDP), than those of smaller firms that are less significant from the above-mentioned perspective.

2. Business Confidence Index and Business Uncertainty Indicator. Views regarding firms' business situation and perspectives have continued to deteriorate in comparison with the survey of October 2002. The value of GVI's Business Confidence Index, the indicator, which summarizes the aggregate trend of major business indicators, continued to decrease (Figure 1). The index has declined from 9 to 6 points since the previous survey, and has reached its lowest value of all times. Only firms in majority foreign ownership demonstrate a growing tendency in the GVI Forecast Indicator, whereas forecasts of Hungarian owned firms have continued to deteriorate slightly.

3. Firms formulate their expectations in a considerably uncertain climate. This is reflected in the major volatility of the forecasts since October 2000 and in the increase of GVI's Business Uncertainty Indicator (Figure 2). According to this indicator, uncertainty continued to increase in the last 6 months. Similarly to the October 2002 survey, the majority of the indicators surveyed point to a bleak state of affairs and business perspectives. In April 2003 firms considered their business situation to be worse than ever before since the summer of 1998. Employment willingness of firms declined further in the last 6 months: the ratio of firms

elbocsátást és az adott foglalkoztatási szint megtartását tervezők aránya. Romlott a cégek jelenlegi jövedelmezőségének megítélése, illetve tovább romlottak a jövedelmezőség jövőbeni alakulására vonatkozó várakozások. 2003 második félévében a korábbi évekhez képest a kapacitás kihasználás kedvezőtlenebb alakulásával számolnak a válaszadók. Továbbra is negatív a cég jelenlegi jövedelmezőségének megítélése és jelentősen romlottak a jövedelmezőség jövőbeni alakulására vonatkozó várakozások.

4. Foglalkoztatottság. Az előző félévben a vállalatok létszámbővítési szándékai visszafogottabbá váltak, és ez a tendencia a 2003 áprilisi felvétel eredményei szerint tovább folytatódik. 2003-ban több cég fontolgatja a létszám csökkenését (26,1%), mint növelését (16,5%). A létszámcsökkentés különösen a nagyvállalatoknál, a 250 főnél többet foglalkoztató cégekre jellemző, ahol az átlagosnál 9,5 százalékponttal több (35,6%) vállalat jelezte a létszám várható csökkentését. A nagyvállalatoknál tapasztalható rendkívül kedvezőtlen várakozások miatt az egyenleg értéke tovább csökkent és megközelíti az eddigi legmélyebb szintet. A közép-magyarországi és a dél-dunántúli régióban található vállalatok az átlagosnál nagyobb mértékben kívánják bővíteni a foglalkoztatásukat és a külföldi tulajdon arányának növekedésével is együtt nő a létszámbővítést tervező vállalatok aránya.

5. Beruházások. Magyarországon a beruházások 2001-ben nőttek a legalacsonyabb ütemben (3,1%) 1996 óta és a beruházási aktivitás 2002-ben sem javult. A 2003. áprilisi felvétel eredményei szerint az elmúlt évhez képest csökkent a beruházásokat növelő cégek aránya és a korábbi évekhez képest csökkent a beruházási aktivitás is. A 2003. áprilisi felvétel alapján várhatóan nagyobb arányban kerülnek sorra az építési beruházások, mint gépberuházások.

expecting to downsize or retain the current employment levels, respectively, increased. Perspectives of the firms with regard to their current profitability deteriorated, as well as the expectations regarding future profitability. In the second half of 2003, firms expect capacity leveraging to be less favourable than in previous years. Current profitability of the firms is still judged to be unfavourable and expectations regarding future profitability decreased considerably.

4. Employment. In the past 6 months, the intention of firms to increase personnel has become more moderate, and according to the April 2003 survey, this tendency will continue. More firms are contemplating to reduce (26.1%) rather than increase (16.5%) their headcount. This applies especially to large firms with more than 250 employees. Among these firms, the proportion of those reporting downsizing exceeded the average by 9.5 percentage points (35.6%). Because of the extremely unfavourable expectations of the large firms, the value of the balance further decreased, and almost reached its lowest value so far. In the Central Hungary and the Southern Trans-Danubia region, firms are planning to increase employment in a proportion exceeding average, and the proportion of firms reporting future increase in employment also increases with the share of foreign ownership.

5. Investments. In Hungary, the lowest growth rate of investment since 1996 was reached in 2001 (3.1%), and investment activity did not improve in 2002 either. According to the results of the April 2003 survey, the proportion of firms increasing their investments has decreased compared to the previous year and investment activity has also deteriorated compared to previous years. In contrast to previous semesters, based on the April 2003 survey, construction investments are more likely than investment in machinery.

6. Az összes beruházást cégek átlagosnál nagyobb aránya növeli várhatóan Dél-Dunántúlon és Nyugat-Dunántúlon. Továbbra is érvényesül az a tendencia, hogy a tisztán belföldi tulajdonú vállalatoknál magasabb arányban kívánnak beruházni, mint a többségi külföldi tulajdonos esetében. A vállalatok export arányának növekedésével csökken a beruházásaikat növelő és növekszik a beruházást csökkentő cégek aránya, azaz a nagy exportáló cégekre kevésbé jellemző a beruházási szándék. Az egyes gazdasági ágak között nem találunk jelentős eltérést a beruházás terén.

7. Belföldi és export értékesítés. Az áprilisi felvétel eredményei szerint az elmúlt fél évben csökkent a vállalatok értékesítési volumene az előző év azonos időszakához képest. A belföldi értékesítés valamivel nagyobb arányban csökkent, mint az exportértékesítés az előző félévben. A mikro-vállalkozások (10 fő alatti cégek) továbbra is az értékesítés kedvezőtlen alakulásáról számoltak be. Az export értékesítés növekedése a 250 főnél több főt foglalkoztató vállalatoknál volt a legjellemzőbb, és a vállalat méretével párhuzamosan nő az export értékesítés is. Az értékesítési volumen csökkenése az építőipari és az idegenforgalmi cégekre volt leginkább jellemző.

8. Rendelésállomány. A vállalatok 35,7%-ánál fog várhatóan nőni és 15,3%-ánál csökkeni a megrendelések volumene a következő hat hónapban. Az előző félévhez képest a megrendelések várható volumene nem változott. A belföldi és az exportértékesítési előrejelzések is egyaránt változatlanságot mutatnak. A megrendelések volumene legnagyobb arányban az észak-magyarországi (43%) és az észak-alföldi (41,2%), legkisebb arányban pedig a közép-dunántúli cégek körében növekszik (29,6%). A megrendelések növekedéséről beszámoló vállalatok aránya növekszik a vállalat méretével. Ugyanez figyelhető meg abban az esetben is, ha a külföldi tulajdoni hányadot tekintjük. A belföldi értékesítési várakozások tekintetében hasonló eltéréseket

6. The intention to increase the level of investment is most tangible among West and South Trans-Danubian firms. Hungarian owned firms continue to demonstrate a tendency to invest to a greater extent than foreign majority owned firms. The higher the share of exports represents in a company's output, the less a firm is willing to invest and the higher the number of firms reducing their investment becomes. In other words, larger exporters are less willing to invest. We do not find significant differences in investment between various sectors.

7. Domestic and export sales. According to the April survey, in the past six months, sales volume of firms decreased compared to the corresponding period of the previous year. Domestic sales decreased in a somewhat larger proportion than export sales. Micro-firms (less than 10 employees) again reported a declining tendency. An increase in export sales was most characteristic of firms with more than 250 employees, and export sales volumes tend to grow with the size of firms. A drop in sales volumes was most characteristic of firms in the building and tourist industries.

8. Expected order books. In the next six months, the volume of orders is expected to increase at 35.7% and decrease at 15.3% of the firms. The expected volume of orders has not changed compared to the previous semester. Domestic and export orders do not show any sign of change. The volume of orders increases most among firms in Northern Hungary (43%) and the Northern part of the Great Plane (41.2%), and least among firms in Central Trans-Danubia (29.6%). The proportion of firms reporting an increase in orders increases with the firm's size. The same tendency can be observed if considering the share of foreign ownership. Domestic sales expectations show similar variations across different company categories to variations in the expected

tapasztalhatunk, mint az összes megrendelési volumen várható változásánál a különböző vállalati kategóriák között.

10. Kapacitások. A vállalatok átlagos kapacitáskihasználtsága mindössze néhány százalékkal ingadozik 1999 júniusa óta. Jelenleg a kapacitáskihasználás kismértékű csökkenése figyelhető meg. A külföldi tulajdon növekedésével, az előző felmérésekhez hasonlóan, most is a kapacitások kihasználtságának növekedése látható. Az átlagos kapacitáskihasználtság a felmérés szerint jelenleg 74,9%. A kapacitáskihasználtság várható változása nincs szoros összefüggésben a vállalatok egyéb jellemzőivel. A nagyobb és a többségében külföldi tulajdonban lévő cégek várakozásai kissé optimistábbak, mint a többi cégé. A kapacitáskihasználtság növekedésére az átlagosnál nagyobb arányban számítanak a következő félévben a Közép-Magyarországon és a Nyugat-Dunántúlon található vállalatok vezetői.

11. Árak. Az áprilisi felvétel adatai mind a belföldi, mind a külföldi termelői árak csökkenését jelzik előre a következő hat hónapban. A vállalatok legnagyobb csoportja (35,2%) nem kívánja növelni a belföldi értékesítési árakat. Az idegenforgalmi és a kereskedelmi cégek a belföldi árakat az átlagosnál nagyobb arányban tervezik növelni. A közép-magyarországi térségben viszont az átlagosnál több olyan vállalat található, amelyik áremelés helyett inkább azonos szinten tartja export árait.

12. Üzleti helyzet és jövedelmezőség. A jelenlegi üzleti helyzet a megkérdezett cégek 21,1%-ánál jó. Kielégítő üzleti helyzetről számolt be a vállalatok 58,2%-a, és 20,6%-nak rossz az üzleti helyzete. Ez a mutató 2001 májusa óta jelentősen romlott, és az elmúlt felvétel óta folytatódott ez a tendencia. A többségében külföldi tulajdonú vállalatok az átlagnál nagyobb arányban (44,2%) jelezték, hogy jó a jelenlegi üzleti helyzetük. Ehhez hasonlóan a létszám növekedésével is együtt nő a pozitív válaszok aránya. Az árbevételüket több mint 2/3 részben exportáló cégek véleménye a leginkább

volume of orders.

.

10. Capacity utilization. The average capacity utilization of companies has been fluctuating by only a few percent since June 1999. Based on our current survey we find a slight decrease in the utilization of capacities. With the growth of share of foreign ownership, similarly to the previous surveys, an increase in leveraging capacities can be observed. According to the survey, average capacity leveraging is currently 74.9%. The expected variation in capacity leveraging is not connected closely to other characteristics of firms. Larger companies and those with a majority foreign ownership demonstrate slightly more optimistic expectations than other firms. In the six months to come, a higher than average proportion of executives in Central Hungary and Western Trans-Danubia expect an increase in capacity leveraging.

11. Prices. The results of the April survey predict a decrease in both domestic and foreign producer prices in the coming 6 months. The biggest group (35.2%) consists of companies that do not want to increase domestic sales prices. The larger than average proportion of firms engaged in tourism and foreign trade plan to increase domestic prices. In Central Hungary, the proportion of firms planning to maintain rather than increase export prices is higher than average.

12. Business climate and profitability. 21.1% of the interviewed firms judged the current business situation to be good. A satisfactory situation was reported by 58.2% of the firms, and 20.6% reported a bad business situation. This indicator has been deteriorating since 2001, and this tendency continued since the last survey. Firms in majority foreign ownership indicated a good business situation in a proportion higher than average (44.2%). Similarly, the share of positive responses increases with employment. Most optimistic are firms in the sales revenue of which exports constitute a

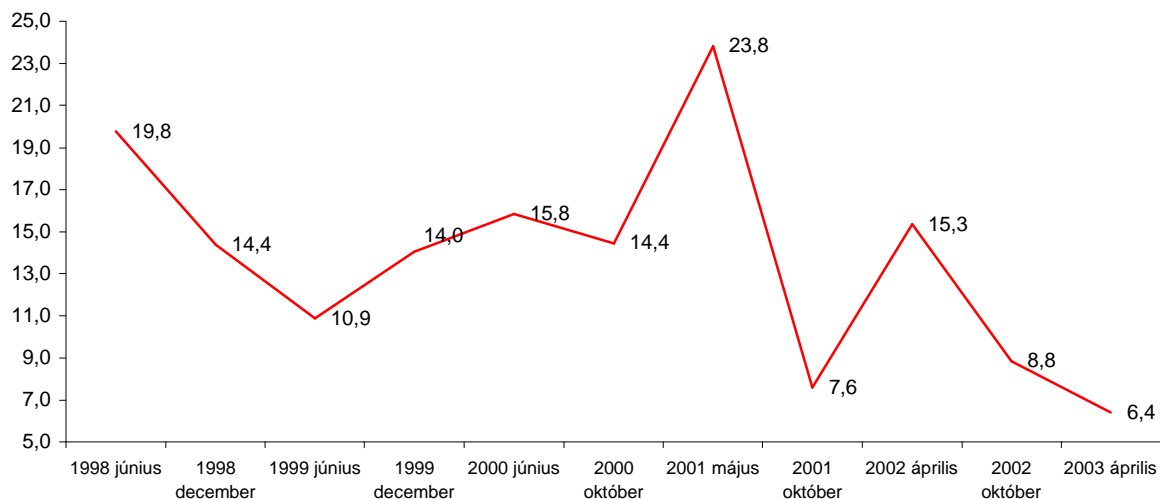
optimista, míg a csak belföldre szállítóké jóval kedvezőtlenebb.

13. A következő hat hónapban a várt üzleti helyzetre vonatkozó kilátások kedvezőbbek a 2001 októberében tapasztalható mélypontnál, de némileg rosszabbak, az előző felméréshez képest. A tulajdonosi szerkezet továbbra is meghatározó magyarázó tényezője a várható üzleti helyzetnek, és az előrejelzések szerint a következő félévben nőni fognak a különbségek a vállalatok között. A nyugat-dunántúli térség vállalatainak várakozásai a legkedvezőtlenebbek. Ezzel ellentétben a közép-magyarországi vállalatok várakozásai a leoptimistábbak. A legtöbb pozitív válasz összességében a központi régió vállalatai és a többségében külföldi tulajdonban lévő cégek körében tapasztalható, valamint azoknál a cégeknél, amelyek termelésük több mint egyharmadát exportálják, de szállítanak belföldre is, tehát „több lábon állnak”.

part of over 2/3, and those supplying only to domestic markets are much less optimistic.

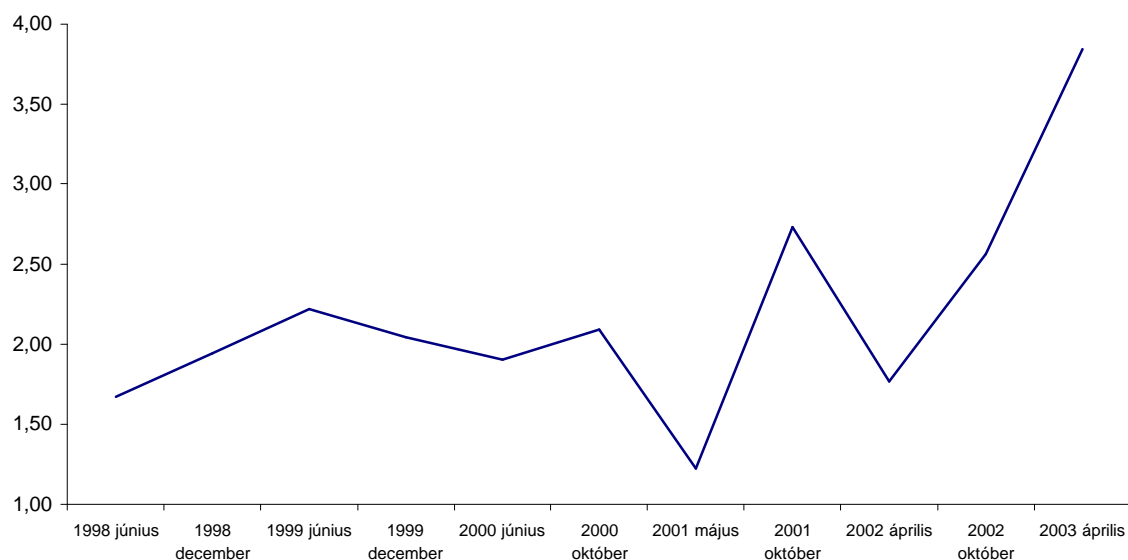
13. In the next 6 months, expectations regarding the business situation are more favourable than their lowest value in October 2001, but are somewhat worse if compared to the previous survey. Ownership is still an important explanatory variable of the expected business situation, and according to the forecasts, the differences between firms will increase. Expectations are least favourable in Western Trans-Danubia and most favourable in Central Hungary. Industrial perspectives are more favourable than average, whereas those of tourism are less. On the whole, most positive reports have been received from firms in the Central region, those with a foreign majority ownership, and those exporting more than a third of their output, and, at the same time, also supplying to domestic markets and thus being “diversified”.

1. ábra: A GVI Vállalati Bizalmi Index alakulása¹, egyenleg, 1998-2003 / Figure 1: GVI's Business Confidence Index² (BCI), balance statistics, 1998-2003

Egyenleg: 'jó/javult/javulni fog' válaszok aránya mínusz a 'rossz/romlott/romlani fog' válaszok aránya.
Balance statistics: the ratio of 'good/improved/expected to improve' responses minus the ratio of 'bad/deteriorated/expected to deteriorate' responses.

2. ábra: A GVI Vállalati Bizonytalansági Mutató (VBM) alakulása, 1998-2003 / Figure 2: GVI's Business Uncertainty Indicator (BUI) 1998-2003

Vállalati Bizonytalansági Mutató: a Konjunktúra Mutató szórása / Konjunktúra Mutató
Business Uncertainty Indicator: standard deviation of Business Forecast Indicator / Business Forecast Indicator

¹ A bizalmi index számításának a módját lásd a 2. Mellékletben. / For calculation of the confidence index see Annex 2.

Tartalom / Contents

VEZETŐI ÖSSZEFOGLALÓ / EXECUTIVE SUMMARY	3
1. A FELVÉTELÉRŐL / THE SURVEY	11
2. EREDMÉNYEK / RESULTS	19
2.1. FOGLALKOZTATOTTSÁG / EMPLOYMENT	19
2.2. BERUHÁZÁSOK / INVESTMENTS	22
2.3. ÉRTÉKESÍTÉS / SALES	28
2.4. MEGRENDELÉSEK / ORDER-BOOKS	35
2.5. KAPACITÁSHASZNÁLTÁSÁG / CAPACITY UTILIZATION	41
2.6. ÁRAK / PRICES	45
2.7. JÖVEDELMEZŐSÉG / COMPANY PERFORMANCE	48
2.8. ÜZLETI HELYZET / BUSINESS SITUATION	51
2.9. KOMPOZIT KONJUNKTÚRA INDEXEK / SYNTHETIC BUSINESS SURVEY INDEXES	57
MELLÉKLETEK / ANNEX	63
M1. A TERÜLETI KAMARÁK ÁLTAL MEGKERESETT CÉGEK SZÁMA	64
M2. AZ ELEMZÉSBEN HASZNÁLT MUTATÓK DEFINÍCIÓJA	65
<i>Egyenleg</i>	65
<i>Korrigált egyenleg</i>	65
<i>GVI Vállalati Bizalmi Index (GVI VBI)</i>	66
<i>GVI Konjunktúra Mutató (GVI KM)</i>	67
<i>GVI Vállalati Bizonytalansági Mutató (GVI VBM)</i>	67
M3. FONTOSABB VIZSGÁLT MUTATÓK EGYENLEGÉNEK ALAKULÁSA 1998-2003, %	68
M3.1.: A GVI Vállalati Bizalmi Index és annak összetevői (súlyozatlan adatok), 1998-2003	68
M3.2.: A GVI Vállalati Bizalmi Index és annak összetevői (súlyozott adatok), 1998-2003	68
M3.3.: Az egyéb mutatók alakulása, 1998-2003	69
M4. A FELMÉRÉS KÉRDŐÍVE	70

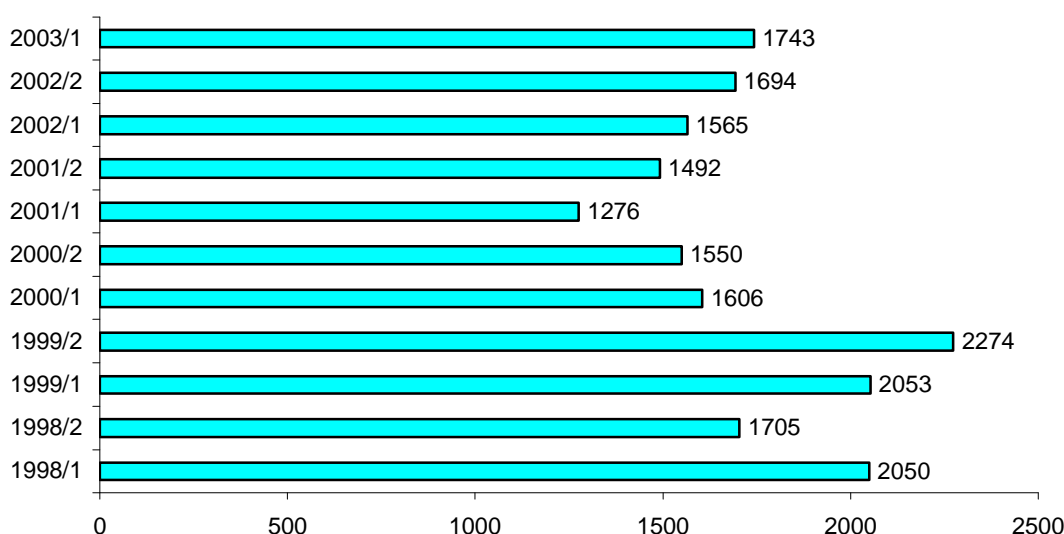

1. A felvételről / The survey

2003 áprilisában az MKIK GVI a területi kamarák közreműködésével mintegy 14 000 céget keresett meg a félévente ismétlődő vállalati konjunktúra vizsgálata során. A megkeresett cégek közül 1743 magyar cég töltötte ki a kérdőívet, a vizsgálat ennyi cég válaszain alapul. A kérdőívet kitöltő cégek száma magyarországi viszonylatban nagyon magas: az 1998 júniusában kezdődő felvételek során 1250 és 2250 között volt a felvétel kérdőívét kitöltő cégek száma (1.1. ábra). Ez a magas esetszám lehetővé teszi egyfelől a kapott eredmények közötti összefüggések mélyebb elemzését, másfelől – egyedülként a magyar konjunktúra vizsgálatok között – az üzleti konjunktúra regionális metszetének megfigyelését. A MKIK GVI konjunktúra vizsgálata része az *Eurochambres* 1997. óta évente sorra kerülő európai konjunktúra vizsgálatának.³

A felmérés eredményeit a továbbiakban a vállalatok öt jellemzőjével (nagyság; ágazat; külföldi tulajdonos szerepe; export aránya az összes árbevételben belül; és regionális összetétel) összefüggésben fogjuk vizsgálni. Az elemzésben kizárólag a statisztikailag szignifikáns összefüggéseket ismertetjük és elemezzük. A következőkben a minta összetételét tekintjük át a fenti jellemzők szerint.

1.1. ábra: Az adatfelvételekben a válaszadó cégek száma 1998-2003

A vállalati méretet a foglalkoztatottak létszámával mérjük. A mintába került vállalatok létszám szerinti megoszlása nem különbözik számottevően az egyes felmérések között (1.1. táblázat). Minden felvételnél, így a 2003. áprilisi felmérésben is, a mintában a sokasági arányuknál kisebb súllyal vannak jelen a 10 fő alatti vállalatok és nagyobb az

³ Az európai konjunktúra vizsgálatban 24 európai ország (EU tagok és csatlakozásra várók) 108 régiója vesz részt és a válaszadó cégek száma több mint 100.000. A vizsgálat eredményeit lásd a <http://www.eurochambres.be> Internet címen.

ennél több foglalkoztatottal rendelkező cégek (1.2. ábra). A 250 fő feletti vállalatok a társas vállalkozások körében ténylegesen 0,5 százalékos arányban találhatók meg, a mintabeli arányuk ezzel szemben 5,5 százalék. Hasonló különbségek figyelhetők meg az 50 és 249 fő közötti vállalatok esetében is, ahol a mintabeli előfordulásuk 13,9 százalék, a tényleges 2,3 százalékkal szemben. A mikro-vállalkozások kisebb súlya szintén számottevő. A tényleges 86,5 % helyett 52,9 %-ot képviselnek a mintában.

A tényleges és a mintabeli cégek foglalkoztatottai számából adódó különbségek nem okoznak torzítást az eredmények értelmezésekor. A nagyobb cégek meghatározó szerepe lehetővé teszi, hogy releváns információkhoz jussunk a gazdaság (a versenyszektor) egészének várható helyzetéről, mivel a nagyobb cégek gazdasági súlya a GDP termelésében, vagy a foglalkoztatásban játszott szerepe jelentősebb, mint az összes cégen belüli számarányuk. Egy cégméret szerinti arányos minta nem is vezethet el a vállalati szektor üzleti helyzetének és várakozásainak felméréséhez és a várható reál-gazdasági folyamatok feltárásához.

Ebből a szempontból az MKIK GVI mintája középutas: számarányuknál nagyobb súllyal szerepelnek benne a nagyobb cégek, de korántsem akkora aránnyal, amekkora szereppel a foglalkoztatottságban, vagy a GDP termelésében rendelkeznek (1.2. táblázat).

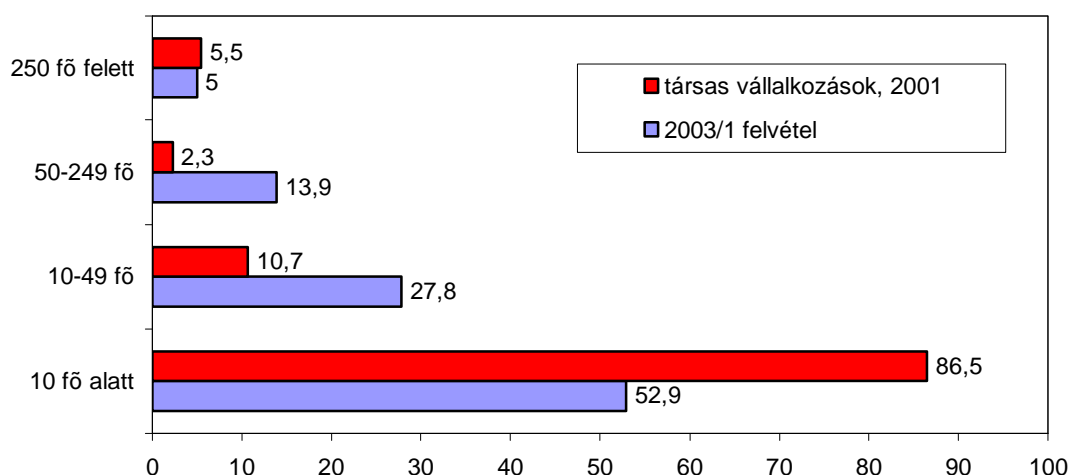
1.1.táblázat: A minta megoszlása a foglalkoztatottak száma alapján, súlyozatlan adatok 1998-2003, %

Felvételek	10 fő alatt	10-49 fő	50-249 fő	250 fő felett	Összesen	N
1998/1	47,4	26,5	17,7	8,4	100,0	1788
1998/2	35,3	33,1	22,1	9,4	100,0	1527
1999/1	35,5	34,8	21,0	8,7	100,0	1980
1999/2	43,2	28,5	20,0	8,3	100,0	2185
2000/1	42,9	30,2	18,0	8,8	100,0	1554
2000/2	43,1	31,6	16,8	8,5	100,0	1484
2001/1	50,9	29,6	13,8	5,6	100,0	1235
2001/2	44,1	31,4	17,1	7,3	100,0	1417
2002/1	44,1	32,8	16,7	6,4	100,0	1507
2002/2	49,1	29,7	15,7	5,5	100,0	1581
2003/1	52,9	27,8	13,9	5,5	100,0	1653
Felvételek összesen	44,2	30,5	17,8	7,6	100,0	17911

Egy adott vállalatcsoportnak a GDP-hez való becsült hozzájárulása megfelelő mércéje annak, hogy a vállalatcsoport mekkora szerepet játszik az üzleti szféra teljesítményében. Ha az eredeti adatokat ehhez közeli súlyokkal súlyozzuk, akkor az üzleti helyzetről, illetve annak változásáról adott vállalati válaszokat aszerint vesszük figyelembe, hogy az adott vállalatcsoport – amelybe a válaszadó cég tartozik – mekkora jelentőséggel bír a hozzáadott érték termelésében. Így közelebb jutunk ahhoz, hogy a vállalati szektor egészének várható üzleti helyzetét pontosan becsüljük. Ezért az áprilisi felvétel eredményeit ugyanúgy, mint a korábbi vizsgálatokét is, a létszám szerint képzett

célcsoportoknak a GDP-hez való becsült hozzájárulását figyelembe véve súlyoztuk. Ezzel a GVI vállalati konjunktúra felvételeinek eredményeit ismertető korábbi elemzések útját követjük. A 2. fejezetben csak ezeket a súlyozott eredményeket közöljük.

1.2. ábra: A mintában szereplő cégek és a magyarországi társas vállalkozások megoszlása létszám-kategóriák szerint, súlyozatlan adatok, 2003. április (%), N=1653

társas vállalkozások – 2001: adatok forrása: Magyar Statisztikai Zsebkönyv – 2001, 168. oldal alapján.

1.2. táblázat: A minta megoszlása létszám-kategóriák és a társas vállalkozások megoszlása az összes foglalkoztatott és a megtermelt GDP súlya szerint 2003 (%)

	10 fő alatt	10-49 fő	50-249 fő	250 fő felett	Összesen
A minta cégeinek megoszlása	52,9	27,8	13,9	5,5	100,0
A társas vállalkozások megoszlása az egyes célcsoportokban foglalkoztatottaknak az összes foglalkoztatotton belüli aránya szerint ⁽¹⁾	38,5	13,8	15,1	32,6	100,0
A társas vállalkozások megoszlása az egyes célcsoportokban megtermelt GDP-nek az összes GDP-n belüli aránya szerint ⁽¹⁾	10,5	8,7	16,5	64,3	100,0
Az elemzés során alkalmazott súly	14	14	21	51	100

(1): Forrás: A kis- és középvállalkozások helyzete – Éves jelentés 2002, Magyar Gazdaságelemző Intézet, 94. és 101. oldal.

A felvételen 30 százalékot képviseltek az ipari, 11,8 százalékot az építőipari, 22,8 százalékot a kereskedelmi, és 24,7 százalékot a szolgáltatási szektorokba tartozó cégek. Az ipar aránya minden felmérés esetében magasabb arányban szerepel a tényleges aránynál; 2003 áprilisában mintegy 17,1 százalékponttal haladta meg a tényleges arányt (13,3%). A szolgáltatások (üzleti, pénzügyi és humán szolgáltatások együttesen) területén működő vállalatok aránya a jelenlegi mintában alacsonyabb (24,7%), mint a tényleges előfordulási arányuk (39,5%). Az előző évekhez képest a 2003 áprilisi felmérésben részt vevő vállalatok ágazati eloszlása nem tér el számottevően az előző évek felméréseitől (1.3. táblázat).

1.3. táblázat: A minta megoszlása ágazatok szerint, súlyozatlan adatok, 1998-2003 (%)

Felvétel ideje	Ipar	Építőipar	Keres- kedelem	Idegen- forgalom	Szállítás	Szolgál- tás	Összesen	N
1998/1	22,9	6,2	30,2	8,3	10,8	21,5	100,0	2050
1998/2	30,4	7,4	26,5	6,9	8,1	20,7	100,0	1705
1999/1	32,2	8,6	27,4	6,2	7,0	18,7	100,0	2053
1999/2	30,0	7,6	29,0	6,7	7,6	19,2	100,0	2274
2000/1	31,4	11,0	27,8	5,6	6,1	18,1	100,0	1606
2000/2	31,1	8,9	25,5	6,7	5,5	22,3	100,0	1550
2001/1	29,4	10,3	25,7	6,0	7,9	20,7	100,0	1247
2001/2	32,8	10,3	23,4	6,7	4,5	22,3	100,0	1416
2002/1	34,7	10,4	22,9	6,5	5,8	19,7	100,0	1550
2002/2	31,8	10,7	22,7	4,5	4,7	25,6	100,0	1666
2003/1	30,0	11,8	22,8	5,0	5,7	24,7	100,0	1685
Összes felvétel Társas vállalkozások ⁽¹⁾	30,4	9,2	26,1	6,3	6,8	21,1	100,0	18802

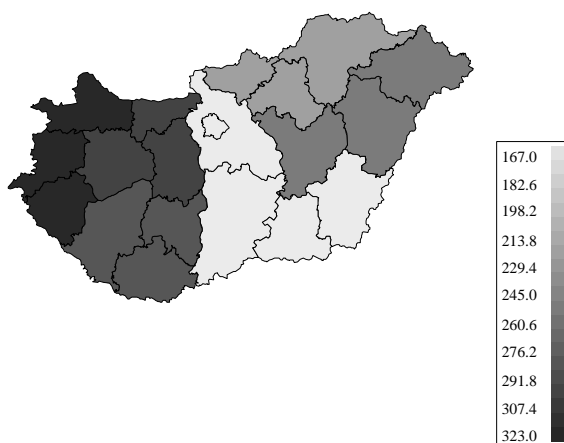
(1): Forrás: saját számítás a Magyar Statisztikai Zsebkönyv - 2001, 168. oldala alapján

1.4. táblázat: A minta megoszlása régiók szerint, súlyozatlan adatok, 1998-2003 (%)

felvételek	Közép- Magyaror- szág	Közép- Dunántúl	Nyugat- Dunántúl	Dél- Dunántúl	Észak- Magyar- ország	Észak- Alföld	Dél-Alföld	Összesen	N
1998/1	23,1	14,1	26,9	5,2	7,3	8,6	14,9	100,0	2050
1998/2	28,0	11,3	20,2	10,0	12,9	6,9	10,7	100,0	1705
1999/1	20,4	14,1	22,4	16,4	9,3	9,9	7,6	100,0	2053
1999/2	19,2	24,6	13,5	13,0	8,7	11,7	9,3	100,0	2274
2000/1	24,5	20,2	10,2	18,2	9,0	10,0	7,9	100,0	1606
2000/2	18,7	17,9	14,1	22,9	7,5	14,3	4,6	100,0	1550
2001/1	18,6	20,7	4,2	25,9	15,4	8,7	6,5	100,0	1276
2001/2	14,9	18,2	11,9	23,4	8,7	14,3	8,6	100,0	1492
2002/1	13,7	16,9	10,0	21,9	10,8	15,7	11,0	100,0	1565
2002/2	17,1	13,8	8,9	18,2	12,3	16,1	13,6	100,0	1694
2003/1	19,4	13,5	12,6	20,7	12,2	13,1	8,5	100,0	1743
Felvételek összesen	19,9	16,8	14,7	17,1	10,2	11,7	9,5	100,0	18802

A létszám és az ágazat után a harmadik változó, amelynek segítségével magyarázni fogjuk az eredményeket a cégek regionális eloszlása (lásd az 1.4. táblázatot). A mintában a dél-dunántúli cégek szerepelnek legnagyobb arányban (20,7%), őket követik a közép-magyarországiak (19,4%) és az észak-alföldiek (13,1%). A 2003 áprilisi mintában a dunántúli cégek súlya némileg nőtt, miközben csökkent az alföldi cégek aránya.

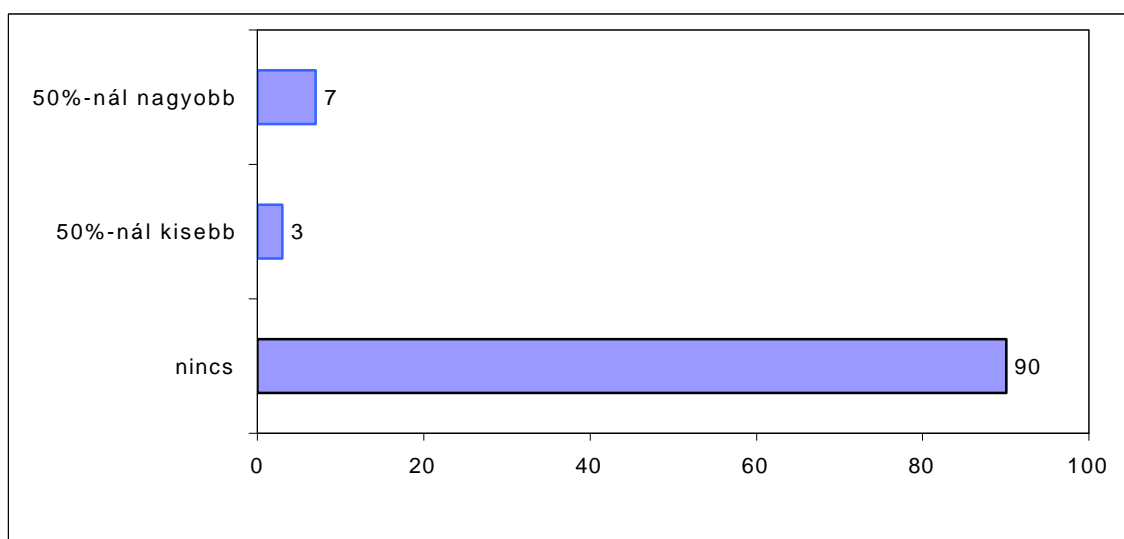
1.3. Ábra: A válaszadó cégek száma régióként a 2003. áprilisi felvételen, N=1743

A mintában legnagyobb aránnyal a többségében belföldi tulajdonban lévő cégek szerepelnek (1.4. ábra). A tisztán belföldi tulajdonúak aránya a mintában 90%, amely 3,3 százalékponttal nőtt az elmúlt felvételhez képest. Az átlagosnál nagyobb arányban fordulnak elő a belföldi tulajdonú vállalatok az Alföldön (94%), és a kisebb, különösen a tíz főnél kevesebb foglalkoztatottakkal rendelkező vállalatok között (96,9%). Az átlagosnál magasabb a külföldi tulajdonú vállalatok aránya az iparban (15,1%). A megkérdezett cégek között 59-nél 95 százalék feletti volt a külföldi tulajdon aránya.

Az elemzés során megfigyelt ötödik vállalati jellemző az export aránya az összes árbevételben. A cégek mintegy 63%-a nem exportál, 18,3%-uknál az export nem éri el az összes árbevétel harmadát, 8,9%-uknál 1/3-2/3 közötti súlyt képvisel és 9,9%-nál az forgalom több mint 2/3-a kerül exportra (lásd a 1.5. táblázatot). A 2003 áprilisi felvételnél 12,4 százalékponttal csökkent az előző felvételhez képest azoknak a vállalatoknak az aránya, akik nem exportáltak.

1.4. ábra: A külföldi tulajdon aránya a felmért vállalatok körében, súlyozatlan adatok, 2003. április, N=1246

1.5. táblázat: A minta megoszlása az export összes forgalmon belüli aránya szerint, súlyozatlan adatok, 1999-2003 (%)

Felvételek	Nincs export	x-32%	33-66%	67-x %	Összesen	N
1999/1	76,2	11,4	4,9	7,5	100,0	2053
1999/2	78,1	12,7	3,7	5,5	100,0	2274
2000/1	79,1	11,0	4,4	5,5	100,0	1606
2000/2	79,3	9,4	4,7	6,6	100,0	1550
2001/1	79,1	11,1	4,3	5,6	100,0	1276
2001/2	76,0	11,9	5,0	7,0	100,0	1492
2002/1	77,5	11,4	4,2	6,9	100,0	1565
2002/2	75,7	13,5	4,3	6,6	100,0	1694
2003/1	63,3	18,3	8,9	9,5	100,0	1025
Felvételek összesen	76,5	12,1	4,7	6,6	100,0	14535

Az eredmények értelmezésénél figyelembe kell venni, hogy a fenti magyarázó változók szignifikánsan és néhol elég erősen összefüggenek egymással. Leginkább az export aránya és a külföldi tulajdon súlya, valamint az utóbbi és a vállalat mérete, valamint az export arány és az ágazat, és területi elhelyezkedés és az ágazat között található erősebb szignifikáns kapcsolat (lásd az 1.6. táblázatot).

1.6. táblázat: A magyarázó változók közötti asszociációk a 1998-2003 közötti felvételekben*

	Külföldi tulajdon	Gazdasági ág	Régió	Létszám
Export arány	0,548⁽¹⁾	0,319⁽²⁾	0,125⁽²⁾	0,489⁽¹⁾
N	11469	14694	14816	14220
Külföldi tulajdon		0,250⁽²⁾	0,071⁽²⁾	0,522⁽¹⁾
N		14003	14120	13743
Gazdasági ág			0,096⁽²⁾	0,301⁽²⁾
N			18882	17802
Régió				0,138⁽²⁾
N				17921

*: szignifikáns kapcsolatok 1%-os szinten

(1) gamma (mindkét változó ordinális mérési szintű); -1 ? ? ? 1

(2) Cramer féle V (az egyik változó nominális mérési szintű); 0 ? V ? 1

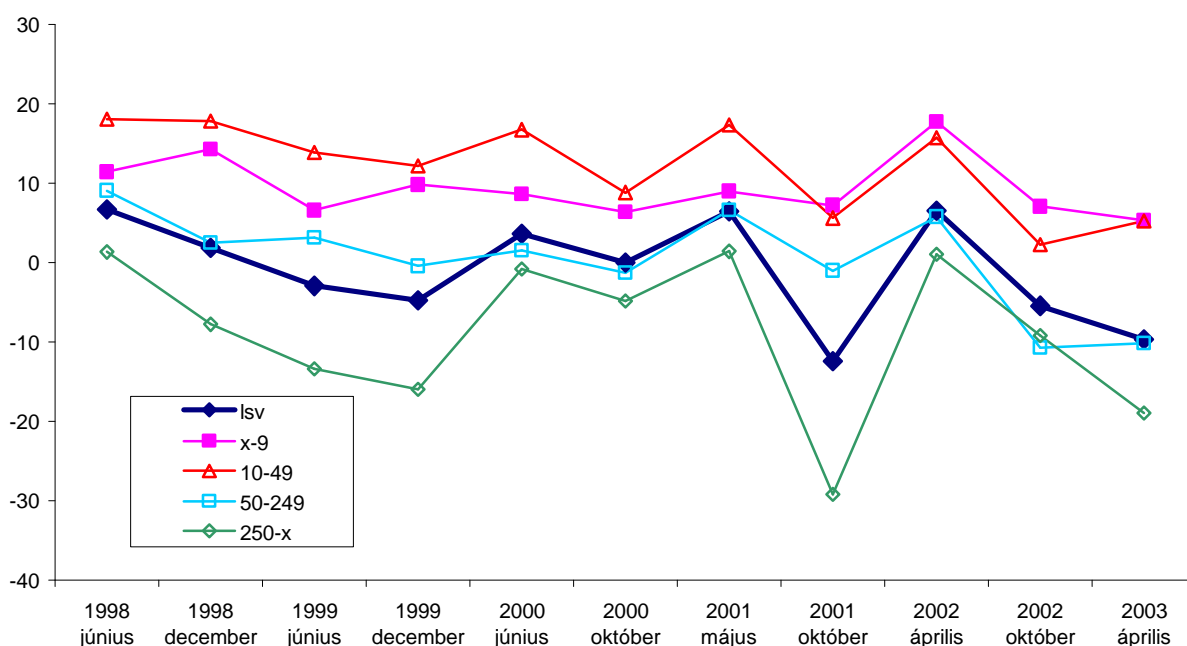

2. Eredmények / Results

2.1. Foglalkoztatottság / Employment

Az előző félévben a vállalatok létszámbővítési szándékai visszafogottabbá váltak, és ez a tendencia a 2003 áprilisi felvétel eredményei szerint tovább folytatódik. Több cég fontolgatja a létszám csökkenését (26,1%), mint növelését (16,5%). A létszámbővítés növekedésének lassulása különösen a nagyvállalatoknál, a 250 főnél többet foglalkoztató cégeknél jellemző, ahol az átlagosnál 9,5 százalékponttal több (35,6%) vállalat jelezte a létszám várható csökkentését. A nagyvállalatoknál tapasztalható rendkívül kedvezőtlen várakozások miatt az egyenleg értéke tovább csökkent és megközelíti az eddigi legmélyebb szintet (lásd a 2.1.1. ábrát).

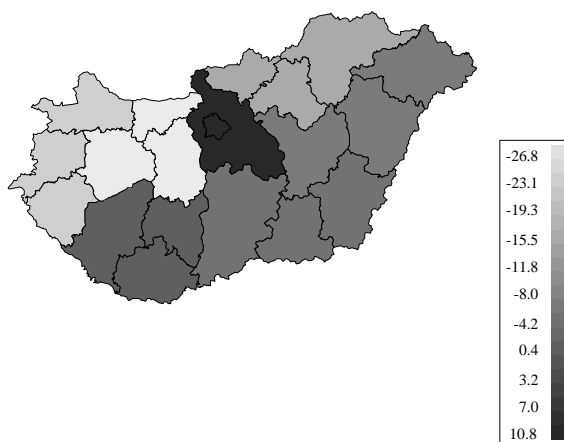
2.1.1. ábra: A létszám várható alakulása a következő fél évben a vállalkozások nagysága szerint, egyenleg⁴, 1998-2003

Isv: a létszám várható alakulása a cégnél a következő hat hónapban

⁴ A GVI konjunktúra felvételeinek 1998-2002 közötti elemzéseiben *relatív index*-nek hívtuk ezt. A magyar irodalomban a „szaldó”, az „egyenleg statisztika”, és az „egyenleg” megnevezés is használatos. Továbbiakban az angol szakirodalomban elterjedt (*balance statistics*) nyomán egyszerűen *egyenleg*-nek nevezzük a szóban forgó mutatót. Számításának módját lásd a 2. Mellékletben.

2.1.2. ábra: A vállalatok várható létszáma, egyenleg, 2003. április, N=1699

A legnagyobb mértékben a kereskedelmi vállalatok kívánják növelni a foglalkoztatottaik létszámát, ahol ez az arány 24,5%, és a létszámcsökkentést tervező cégek aránya itt mindössze 17,2% (2.1.1. táblázat). Az egyenleg pozitív értékeket vesz fel továbbá az építőipari és a szolgáltatási területen működő vállalatok esetében. Az ipari vállalatok 30,4 százaléka tervezi a létszám csökkentését és 14,3 százaléka csökkenést, vagyis kétszer annyi vállalat fontolgat elbocsátást, mint létszám bővítést. Az előző felvétellel ellentétben az idegenforgalmi vállalatok kedvezőbb bővítési szándékokról számoltak be, ami szezonális hatásnak is köszönhető.

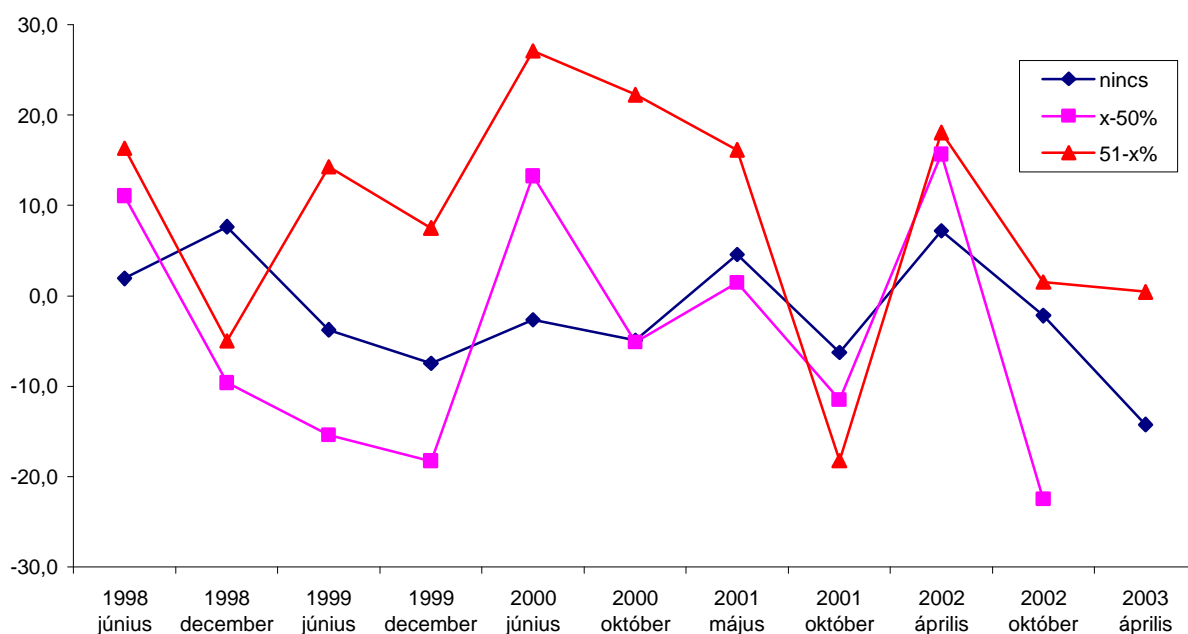
2.1.1. táblázat: A létszám várható alakulása a következő hat hónapban, 2003. október, N=1650

Gazdasági ág	Nő	Nem változik	Csökken	Összesen
Ipar	14,3	55,4	30,4	100
Építőipar	21,7	66,7	11,7	100
Kereskedelem	24,5	58,2	17,2	100
Idegenforgalom	12,5	72,5	15,0	100
Szállítás	13,0	37,7	49,3	100
Szolgáltatás	16,7	72,5	10,8	100

A vállalatok méretével párhuzamosan növekszik a létszámcsökkentést tervező vállalatok aránya. Láthattuk, hogy a nagyvállalatok az előző évekhez képest jóval kevésbé tervezik a foglalkoztatottaik számának a növelését. Ezt a vállalatok visszafogottabb értékesítési várakozásaikkal magyarázhatjuk; ez továbbá azzal is összefügg, hogy a meglévő kapacitások kihasználtságát a nagyvállalatok kívánják a legnagyobb mértékben javítani a következő félévben.

Az export összes eladáson belüli részarány növekedésével nem változik párhuzamosan az elbocsátást tervező cégek aránya. A 67 százaléknál többet exportáló vállalatok létszámcsökkentési szándékai mindössze átlagos értéket mutatnak, és az alacsony exportarányal rendelkező vállalatok terveznek legnagyobb arányban elbocsátást (36,3%). A közép-magyarországi és a dél-dunántúli régióban található vállalatok az átlagosnál nagyobb mértékben kívánják bővíteni a foglalkoztatásukat (19,9% és 28,5%), miközben az egyéb dunántúli térségekben a létszámcsökkentést tervező cégek vannak nagyobb arányban (Nyugat-Dunántúl: 31,3% és Közép-Dunántúl: 33,1%) (2.1.2. ábra). A külföldi tulajdon arányának növekedésével az előző felvételnél tapasztaltakhoz hasonlóan együtt nő a létszám bővítést tervező vállalatok aránya is, de az elmúlt félevesi szándékokhoz képest jelentős visszafogottság jellemző minden cégcsoportra (2.1.3. ábra).

2.1.3. ábra: A létszám várható alakulása a következő fél évben a külföldi tulajdon aránya szerint, egyenleg értéke, 1998-2003

2.2. Beruházások / Investments

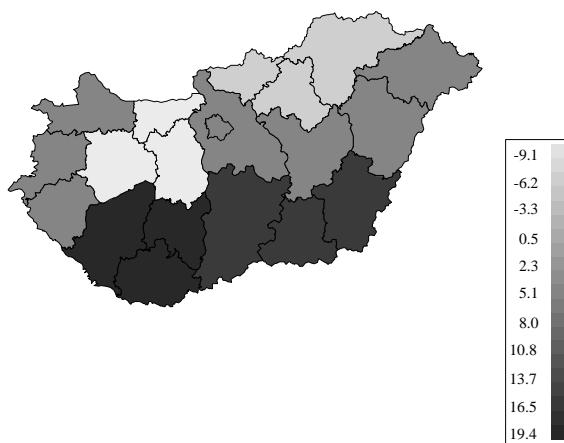
Az elmúlt évhez képest csökkent a beruházásokat növelő cégek aránya és a korábbi évekhez képest csökkent a beruházási aktivitás (2.2.1 táblázat). Nőtt azon cégeknek az aránya is (11,3%-ról 14,2%-ra), amelyek a következő félévben nem terveznek beruházást. Az elmúlt négy felvétel alapján azonban nem található számottevő változás a vállalatok beruházási aktivitását tekintve. Minden esetben kissé magasabb a beruházásokat növelni, mint a csökkenteni szándékozó cégek aránya. Magyarországon a beruházások 2001-ben nőttek a legalacsonyabb ütemben 1996 óta (3,2%) és 2002-ben némileg magasabb ütemnövekedés volt tapasztalható (a nemzetgazdasági beruházások növekedési üteme 5,8% volt), de ebben nagy szerepet játszottak a kormányzati szektor növekvő beruházásai. A versenyszektorban néhány ágazattól eltekintve (villamosenergia-ipar, gazdasági szolgáltatások, szállítás) inkább a kismértékű növekedés, illetve a nagyarányú csökkenés volt jellemző (pl. a feldolgozóiparban közel 10 százalékpontos volt a beruházási volumen csökkenése).

2.2.1. táblázat: Az összes beruházás volumenének várható alakulása a következő fél évben az előző év azonos időszakához képest, 2001-2003, %

A felvétel ideje	Nő	Változatlan	Csökken	Nincs	Összesen	N
2001. október	36,9	27,6	25,7	9,8	100,0	1428
2002. április	35,9	30,5	24,8	8,8	100,0	1530
2002. október	36,9	25,3	26,5	11,3	100,0	1666
2003. április	32,8	26,6	26,3	14,2	100,0	1709

Az összes beruházást a dél-dunántúli és a nyugat-dunántúli cégeknek az átlagosnál nagyobb aránya tudja növelni. A beruházási várakozásokra adott válaszok arra utalnak, hogy a Dél-Dunántúlon a cégek a többi régióknál nagyobb arányban számítanak a konjunktúra erősödésére is (2.2.1. ábra). Hasonló eredményt tapasztalhattunk az előző felmérés alkalmával is. Az összes beruházás egyértelmű növekedését tapasztalhatjuk a vállalati méret növekedésével. A tíz fő alatti vállalkozásoknak mindössze a 19,4 %-a jelezte előre a beruházások volumenének növekedését, miközben ugyanez az arány a 250 főnél több alkalmazottat foglalkoztató vállalatok esetében 37,3%. A beruházási aktivitás terén számottevő különbség mutatható ki a külföldi és a belföldi tulajdonú vállalatok között: a külföldi tulajdon arányának növekedésével párhuzamosan nő a beruházási szándék is. A tisztán belföldi tulajdonú vállalatoknak a 29,1 százaléka, miközben a többségi külföldi tulajdonban lévő cégek 45 százaléka fogja várhatóan növelni a beruházását. Az ágazatok közül mindössze a szolgáltató szektor beruházási szándéka tér el jelentősebb mértékben az átlagostól, ahol a vállalatoknak csak a 23,8 százaléka tervezi a beruházás növelését.

2.2.1. ábra: Az összes beruházás várható változása, egyenleg értéke, 2003. április, N=1709

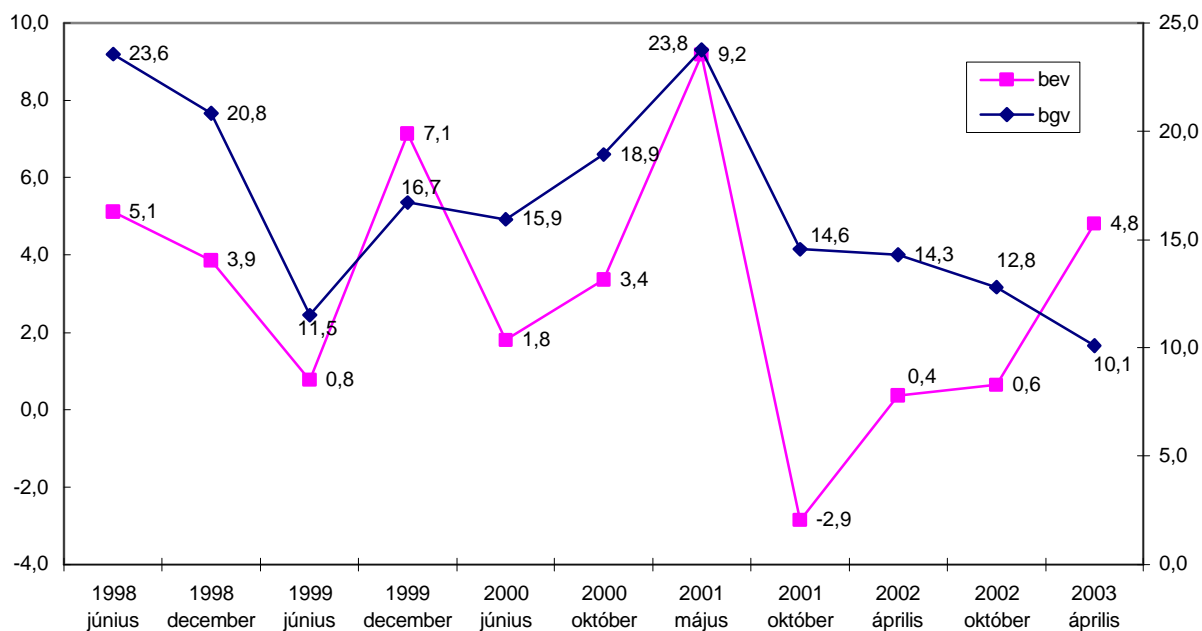

Az elmúlt felvételekkel ellentétben a 2003. áprilisi felvétel alapján várhatóan nagyobb arányban kerülnek sorra építési beruházások, mint gépberuházások (lásd a 2.2.2. ábrát) 2003-ban. Az áprilisi felvétel adatai szerint a gépberuházások tovább fognak csökkenni, az építési beruházásoknál pedig jelentős növekedésre számíthatunk.

Az építési beruházások növelését az átlagosnál (23,5%) nagyobb arányban a Dél-alföldön (37,7%) és a Dél-Dunántúlon (33,5%) jelezték a cégek (2.2.3. ábra). A tíz főnél kevesebb alkalmazottat foglalkoztató kisvállalkozásoknak csak 11,1 százaléka jelezte az építési beruházások növelését, miközben a nagyvállalatoknál ez az arány 27,3%. A cégek tulajdonosi típusa erőteljesen befolyásolja építési beruházásokkal kapcsolatos szándékaikat: a tisztán belföldi tulajdonú vállalatoknál az építési beruházást tervezők aránya 38,3%, többségi külföldi tulajdonos esetében csak 25,9%. A beruházás tervezett mértékében azonban nincs különbség a tulajdonos típusa alapján a vállalatok között. A nagy exportáló cégek 2003 második felében várhatóan az átlagosnál nagyobb arányban csökkentik beruházási aktivitásukat Magyarországon, vagyis folytatódik az elmúlt félévben is megfigyelt tendencia.

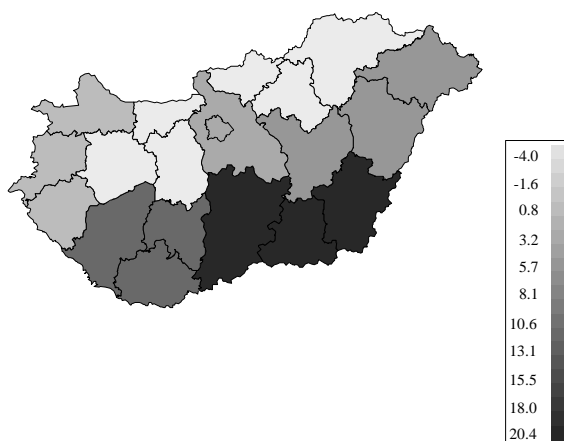
Az egyes gazdasági ágak között nem találunk jelentős eltérést az építési beruházás terén. Az átlagostól mindössze a szállítási iparágba tartozó vállalatok tervezett beruházási szándéka tér el, azonban ez az iparág természetéből adódik. Az ipar beruházási aktivitása az előző évekhez hasonló (egyenleg: 24,2).

2.2.2. ábra: Ingatlan és gépberuházások volumenének várható alakulása a következő fél évben, korigált egyenleg⁵, 1998-2003

bev: építési beruházások várható alakulása a következő fél évben, bal skála
 bgv: gépberuházások várható alakulása a következő fél évben, jobb skála

2.2.3. ábra: Az építési beruházás várható változása, korigált egyenleg, 2003. április, N=1622

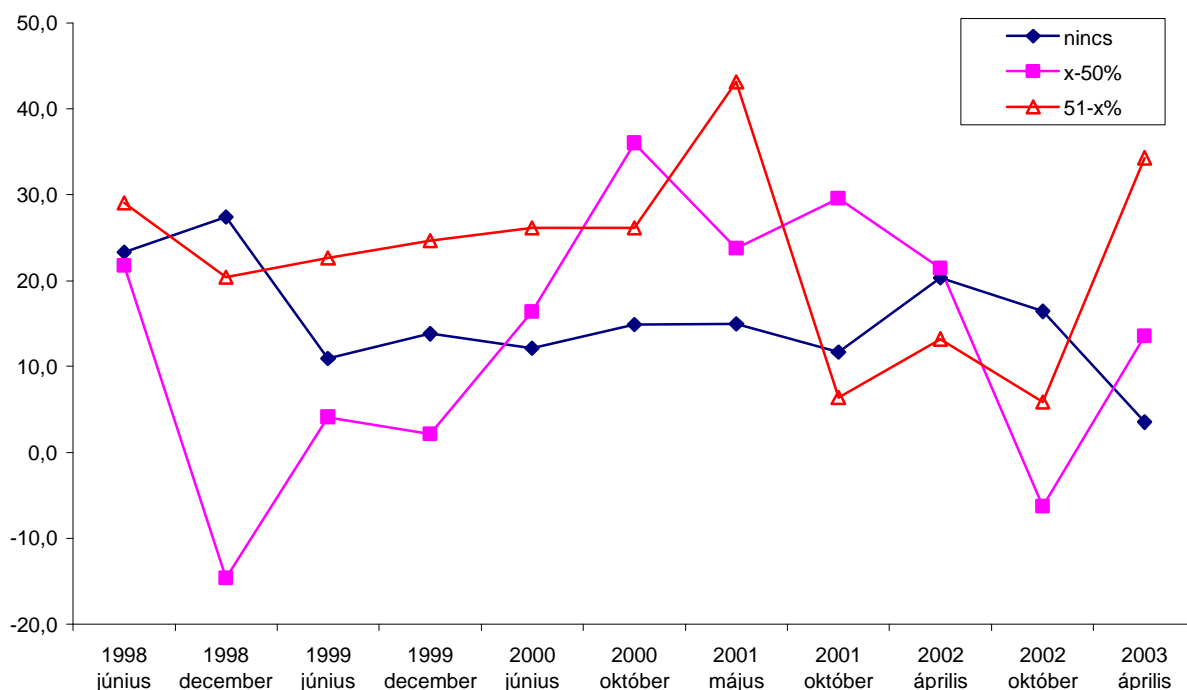

⁵ A korigált egyenleg számítási módjáról lásd a 2. Mellékletet.

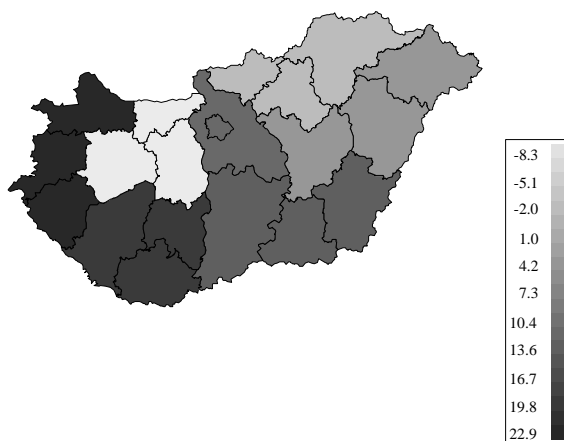

A cégek a korábbinál kevésbé szándékoznak *beruházni gépekbe*, vagyis itt tovább folytatódik a beruházási szándékok csökkenése. A vállalatoknak a 31,4%-a kívánja növelni a gépekbe történő beruházásait, amely az előző félévhez képest 6,3 százalékpontos csökkenést jelent. A külföldi tulajdon növekedésével párhuzamosan nő a gépberuházási szándék is a vállalatok között (lásd a 2.2.4. ábrát). A tisztán belföldi tulajdonban lévő cégeknek a 26,8 százaléka számolt be a gépekbe történő beruházás várható növekedéséről, miközben a többségi külföldi tulajdonossal rendelkező vállalatok esetében ez az arány majdnem kétszer nagyobb, 50,4%. A régiók között pedig a nyugat-dunántúliak leginkább, és a közép-magyarországiak pedig legkevésbé kívánják növelni a gépberuházásaikat (2.2.5. ábra). Az ipari vállalatok beruházásai változatlan szinten maradnak az előző félévhez képest, és nem lehet lényeges különbségeket megfigyelni az egyes gazdasági ágak között, mindössze a kereskedelmi vállalatok gépberuházásai térnek el jelentősen az átlagostól, azonban ez az iparág sajátosságaival magyarázható.

2.2.4. ábra: A gépberuházások várható alakulása a külföldi tulajdonos aránya szerint, korrigált egyenleg, 1998-2003

2.2.5. ábra: A gépberuházás várható alakulása a következő félévben, korrigált egyenleg, 2003. április, N=1649

A vállalatok többsége (71,6%) az eddigi felmérésekhez hasonlóan a korszerűsítést jelölte meg a tervezett beruházások fő motivációjaként. Másodsorban (22,5%) az expanziót említették, amely a kapacitások bővítését jelenti. A vállalatoknak mindössze 5,9%-ánál játszik szerepet a környezetvédelem a beruházási döntéseknél. A legfontosabbnak megjelölt beruházási indokok említési gyakorisága változatlan 2001. júniusa óta.

2.2.2. táblázat: A tervezett beruházások fő indokainak említési arányai gazdasági ágak szerint, 2003. április, %

Gazdasági ág	Expanzió	Korszerűsítés	Környezetvédelem	Összesen
Ipar	19,7	72,9	7,4	100,0
Építőipar	29,5	64,8	5,7	100,0
Kereskedelem	35,3	61,0	3,7	100,0
Idegenforgalom	13,6	81,8	4,5	100,0
Szállítás	11,2	81,3	7,5	100,0
Szolgáltatás	30,2	68,5	1,3	100,0

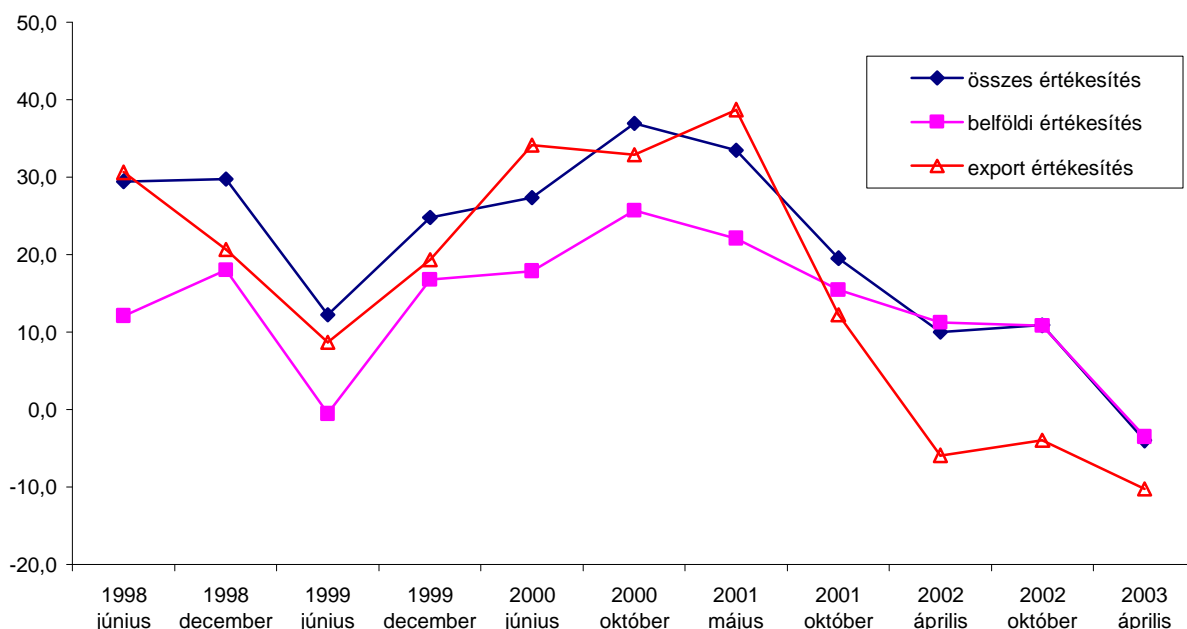
Az expanziót az átlagnál többen említették a Dél-Dunántúlon (29,6%) és Közép-Magyarországon (31,7) a beruházás fő indokaként. Ez összefüggésben áll azzal, hogy ezen a területen számítanak az beruházási volumen legnagyobb növekedésére is. Az észak-magyarországi területeken az átlagnál (5,9%) nagyobb (8,6%) szerepet játszik a környezetvédelem, amely az ott található ipari vállalatok túlsúlyával hozható összefüggésbe. A környezetvédelem szerepe azonban 2,6 százalékponttal csökkent

össességében a várható beruházási szándékkal összefüggésben. A beruházási döntéseknél a vállalatok méretével lényegesen növekszik a korszerűsítés szerepe. A többségi belföldi tulajdonban lévő vállalatok leginkább a korszerűsítést jelölték meg, miközben a többségi külföldi tulajdonú vállalatoknál az expanzió került előtérbe. Az exporthányad növekedésével párhuzamosan növekszik beruházási indokként az expanziót megjelölő cégek aránya. A környezetvédelem a szállítmányozási és az ipari vállalatoknál volt a legfontosabb indok, a kereskedelmi vállalatok pedig az expanziót említették a legtöbbször (2.2.2. táblázat).

2.3. Értékesítés / Sales

Az áprilisi felvétel eredményei szerint az elmúlt fél évben csökkent a vállalatok *értékesítési volumene* az előző év azonos időszakához képest. Az októberi felméréshez viszonyítva is mindössze 4,6 százalékponttal nőtt azon cégek aránya, amelyek az értékesítési volumen csökkenéséről számoltak be. Jelenösen csökkent azoknak a vállalatoknak a száma is, amelyeknél az értékesítés nőtt az elmúlt fél évben: a változás 10,5 százalékpont. 2001 májusától folyamatosan csökken a vállalatok értékesítése, és a jelenlegihez hasonló mélypont nem volt eddig tapasztalható. A belföldi értékesítés összességében valamivel több cégnél csökkent, mint az exportértékesítés (2.3.1. ábra).

2.3.1. ábra: Az összes, az export és a belföldi értékesítés alakulása az elmúlt hat hónapban, egyenleg érték, 1998-2003

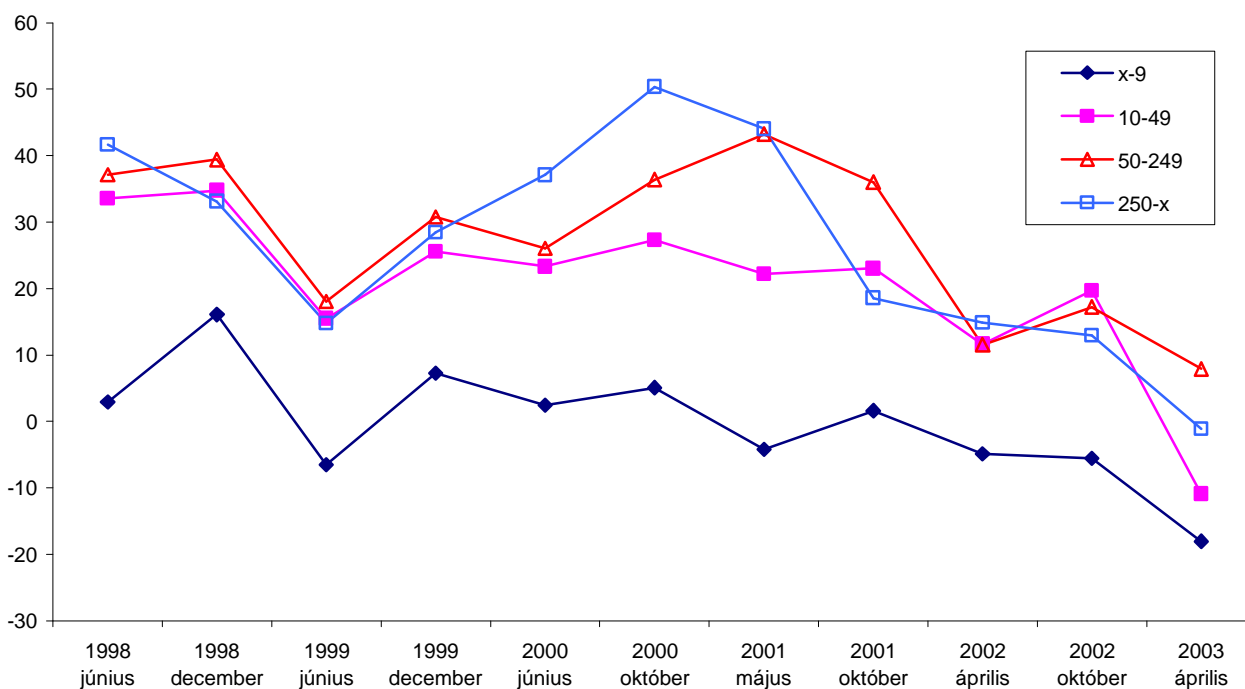

A *belföldi értékesítés* a vállalatok 30,4%-ánál nőtt és 34%-ánál csökkent az elmúlt hat hónapban. Az *export értékesítés* volumene az előző félév eredményéhez hasonlóan az elmúlt félévben is némileg csökkent. A külföldi értékesítés növelését megvalósító vállalatok aránya 19,5%-ról 14,2%-ra csökkent. A jelenlegi csökkenés mértéke megegyezik az előző félévekben tapasztalható folyamatos csökkenések mértékével.

Az összes értékesítést tekintve némi különbséget találhatunk a különböző nagyságú vállalatok válaszai között. A mikro-vállalkozások (10 fő alatti cégek) továbbra is az

értékesítés kedvezőtlen alakulásáról számoltak be. Ezeknél az átlagosnál (30,8%) jóval kisebb arányban (21,1%) nőtt az elmúlt hat hónapban az összes értékesítés. Az egyenlegmutató legnagyobb csökkenése a közepes (10-49 fő) vállalatok esetében következett be (2.3.2. ábra). A belföldi értékesítést vizsgálva hasonló eredményt kapunk. Az export értékesítés növekedése a 250 főnél több főt foglalkoztató vállalatok körében volt legjellemzőbb.

2.3.2. ábra: Az összes értékesítés alakulása az előző fél évben a különböző nagyságú cégek körében, egyenleg, 1998-2003

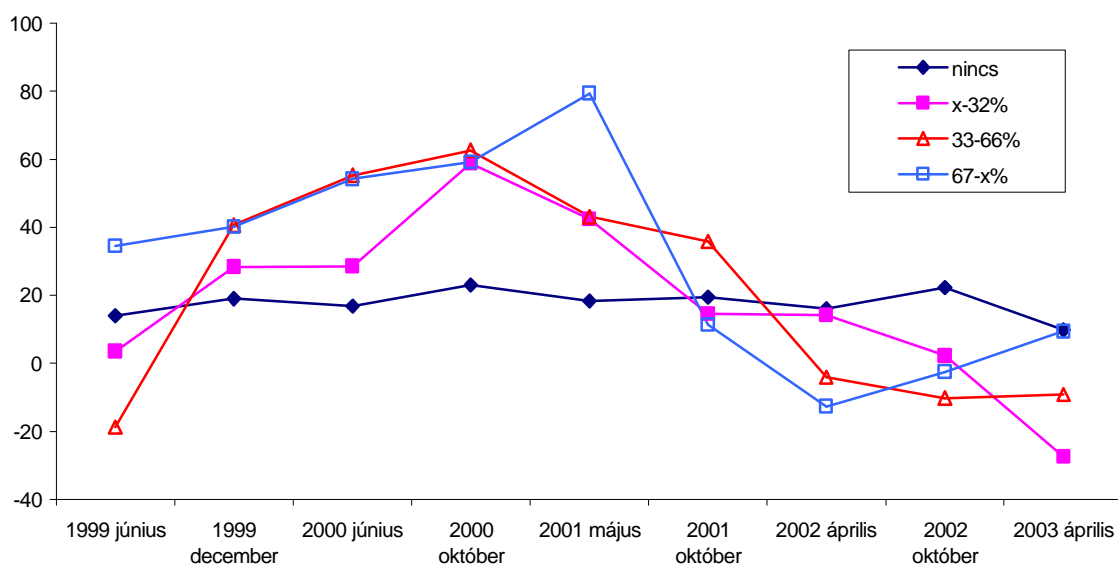
A csak belföldre szállító cégek az átlagosnál (35%) kisebb arányban (24,4%) számoltak be az értékesítés csökkenéséről. A döntően exportálók helyzete e tekintetben a legrosszabb: 38,2%-uknál csökkent az értékesítés volumene. A két vállalatcsoportra számított egyenleg értékek közötti különbség azonban csökkent (2.3.3. ábra) az utóbbi felvétel óta.

A többségi tulajdonos típusa szerint további különbségeket találhatunk a vállalatok között: a többségében külföldi és a kizárólag hazai magántulajdonban lévő cégek helyzete némileg jobb, mint ahol a külföldi tulajdon kisebbségi pozícióban van (lásd a 2.3.4. ábrát).

Az értékesítési volumen csökkenése az építőipari és az idegenforgalmi cégeket érintette legnagyobb arányban (41,5% és 45%). Az idegenforgalom helyzete némileg javult az előző félévhez képest, amikor ez az arány 51,1% volt, azonban továbbra is itt a legmagasabb az értékesítési volumen csökkenéséről beszámoló cégek aránya.

Az átlagosnál (30,8%) nagyobb értékesítés növekedést említettek a szállító vállalatok (41,8%).

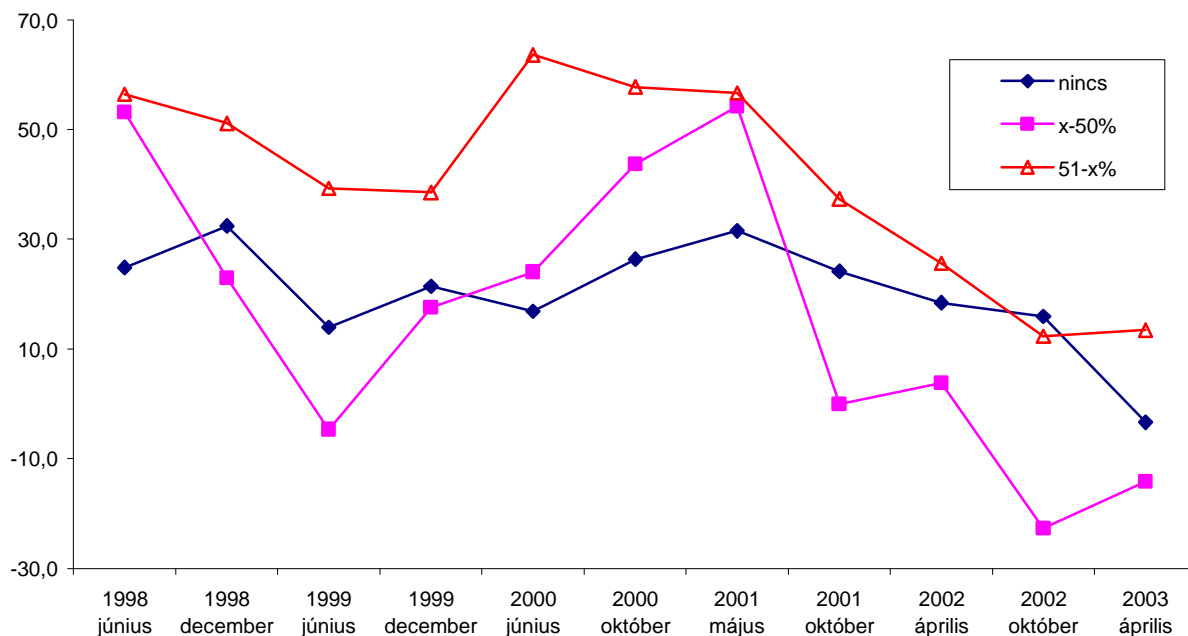
2.3.3. ábra: Az összes értékesítés alakulása az előző fél évben az export árbevételen belüli aránya szerint, egyenleg, 1999-2003

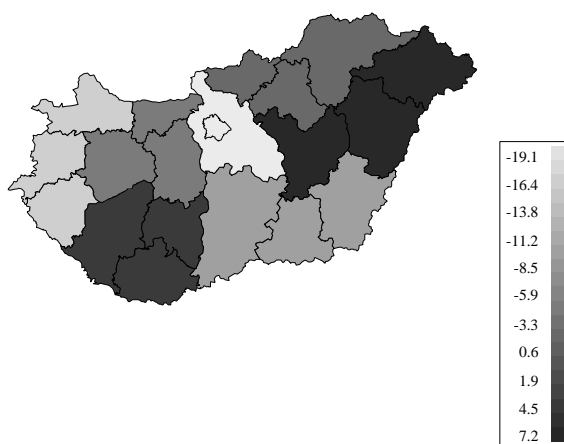
Az összes értékesítés növekedéséről az észak-alföldi és a dél-dunántúli cégek számoltak be legnagyobb arányban, legkevésbé pedig a közép-magyarországi cégek (lásd a 2.3.5. ábrát).

A belföldi értékesítés növekedése azon cégekre volt leginkább jellemző, amelyek nem exportálnak, náluk az átlagosnál (30,4%) 5,8 százalékponttal volt magasabb a belföldi értékesítés növekedését említő vállalatok aránya (lásd a 2.3.6. ábrát); továbbá ahol a külföldi tulajdon kisebbségben van, az átlagosnál jóval alacsonyabb volt az értékesítést növelni tudó cégek aránya. A többségi külföldi tulajdonban lévő cégek 23,7%-ánál csökkent és 36,4%-ánál nőtt a belföldi értékesítésből származó árbevétel.

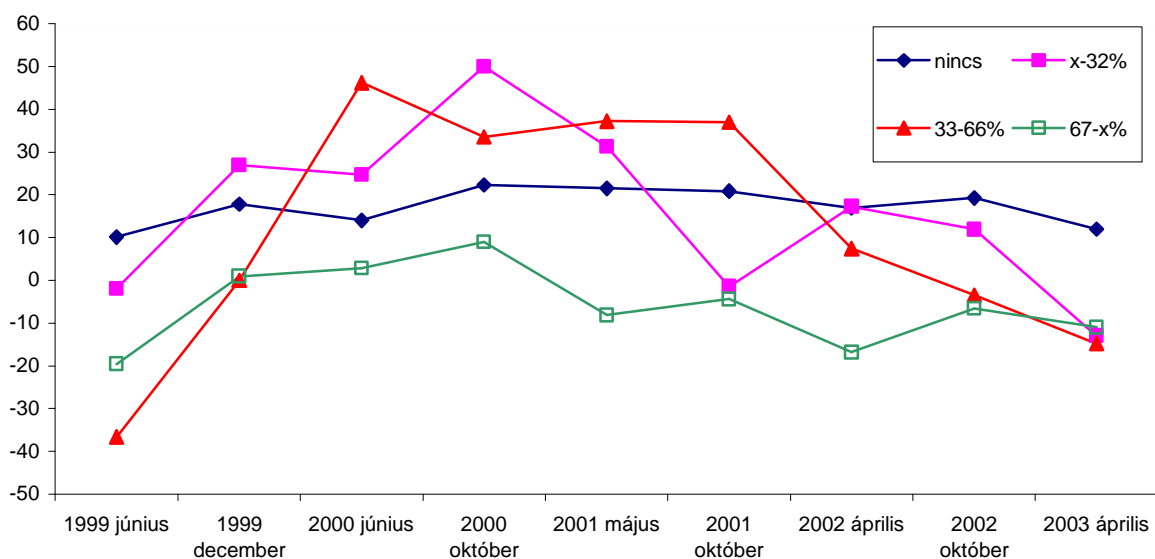
2.3.4. ábra: Az összes értékesítés alakulása az előző fél évben a külföldi tulajdon aránya szerint, egyenleg, 1998-2003

2.3.5. ábra: A vállalatok összes értékesítése (elmúlt hat hónap), egyenleg értéke, 2003. április, N=1690

2.3.6. ábra: A belföldi értékesítés alakulása az előző fél évben az export árbevétel belüli aránya szerint, egyenleg, 1999-2003

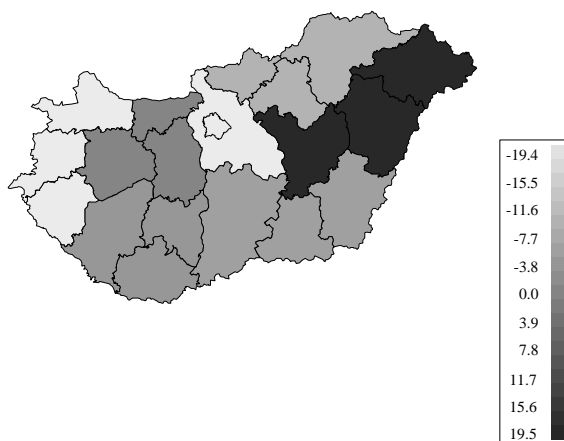

Az átlagosnál nagyobb arányban (42,9%) csökkent a belföldi értékesítés Közép-Magyarországon, és a Nyugat-Dunántúlon (39,1%), növekedésről pedig legnagyobb arányban az észak-alföldi (49,2%) vállalatok vezetői számoltak be (2.3.7. ábra).

Az építőiparban csökkent legnagyobb arányban a belföldi értékesítés (43,5%) miközben legnagyobb arányban a szállítási cégek körében regisztrálhatunk növekedést (41,5%).

2.3.7. ábra: A vállalatok belföldi értékesítése (elmúlt hat hónap), egyenleg, 2003. április, N=1679

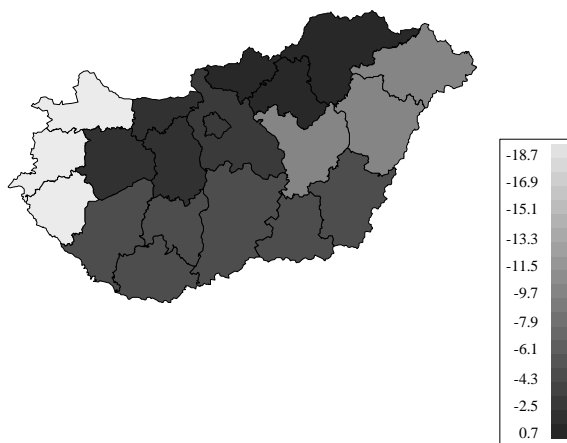

A mikro-vállalkozások túlnyomó többsége (81,4%) nem exportál. E cégeket leszámítva az export legnagyobb arányban a közepes és a nagy cégek körében nőtt (16,2% és 18,4%), de az export csökkenése is e két cégcsoporton belül volt a legjellemzőbb (20,3% és 34,2%).

Az export visszaesése leginkább a nyugat-dunántúli, valamint az észak-magyarországi cégeket, legkevésbé pedig a közép-magyarországi régió cégeit érintette (2.3.8. ábra).

A tisztán magyar tulajdonban lévő cégek több mint fele (56,8%-a) nem exportál. A többségében külföldi cégek számoltak be a legnagyobb arányban az exportárbevétel növekedéséről (41,9%). Az is megfigyelhető, hogy minél nagyobb volt az export részarány a cég árbevételén belül, annál nagyobb valószínűséggel volt képes a vállalat növelni az export árbevételét 2003 első félévében. Az árbevétel több mint 2/3-át exportálóknál 49,2%, a kevesebb, mint 1/3-át exportálóknál pedig 13,2% volt ez az arány. A fenti különbségek megegyeznek a 2002 októberi felmérés eredményeivel.

2.3.8. ábra: A vállalatok export értékesítése (elmúlt fél évben), egyenleg, 2003. április, N=1419

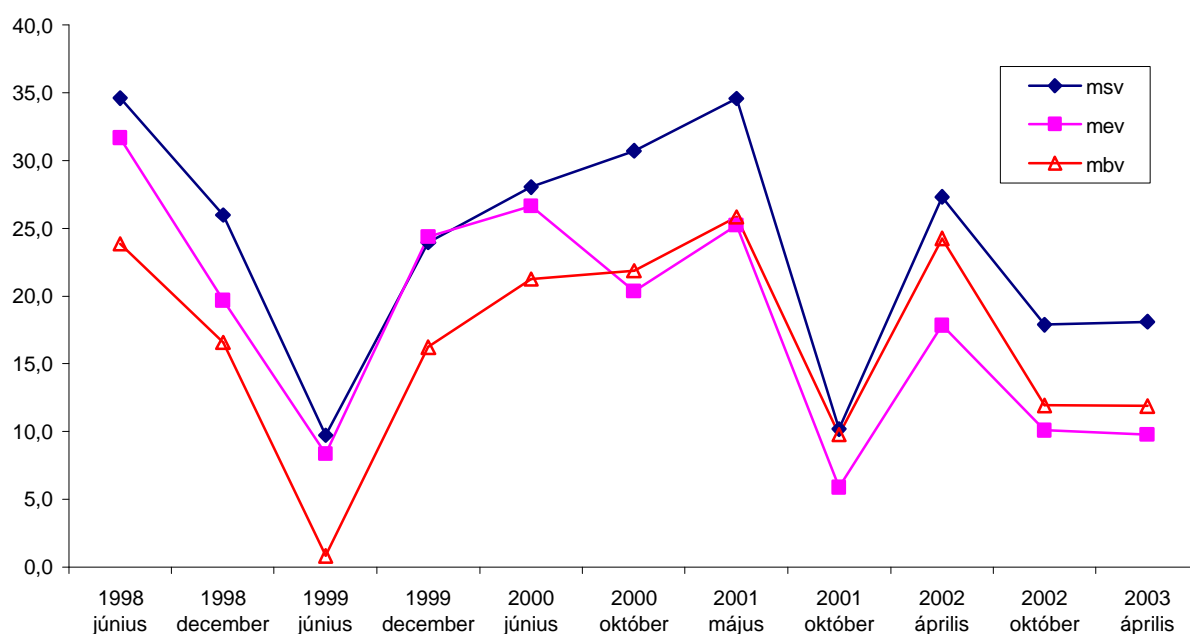

2.4. Megrendelések / Order-books

A megrendelések volumene várhatóan a vállalatok 35,7%-ánál fog nőni és 15,3%-ánál csökkenni a következő hat hónapban. Az előző félévhez képest az összes megrendelés alakulását mutató egyenleg nem változott és a belföldi és az exportértékesítési előrejelzések is egyaránt változatlanságot mutatnak.

A belföldi értékesítési lehetőségek némileg kedvezőbbek, mint a külföldiek: a vállalatok 29,5 százaléka számít a belföldi megrendelések volumenének növekedésére, és a cégek 25,2 százaléka a külföldi értékesítési lehetőségek javulására (2.4.1. ábra).

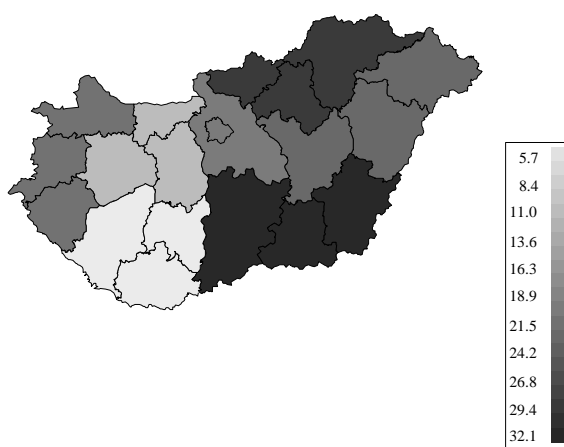
2.4.1. ábra: A megrendelések várható alakulása, egyenleg értéke, 1998-2003

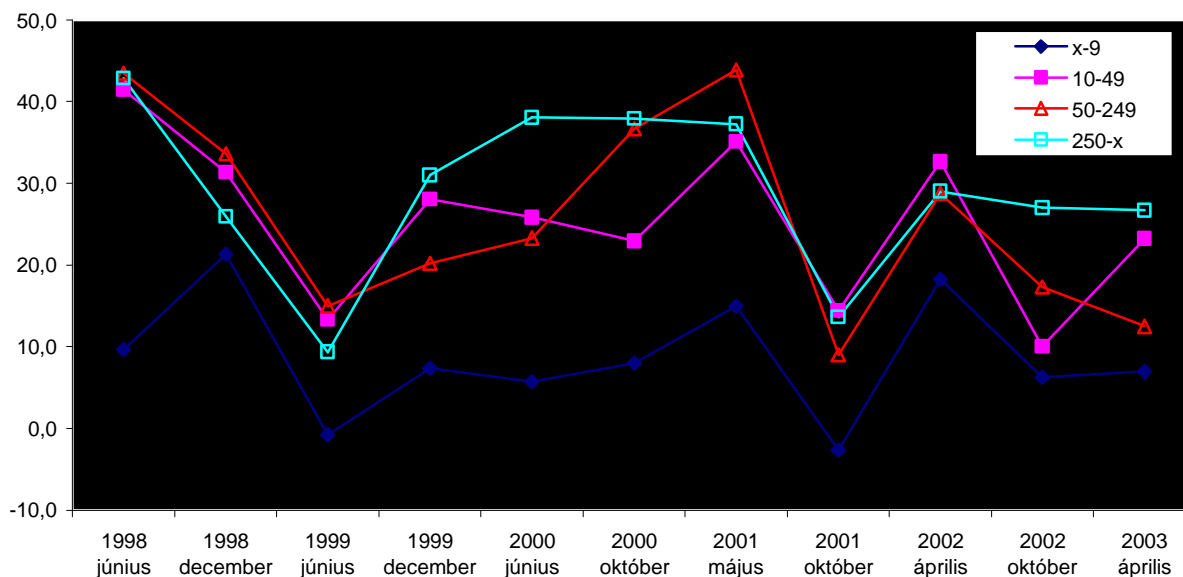
msv: összes megrendelés; mev: export megrendelések; mbv: belföldi megrendelések

A megrendelések volumenének növekedése legnagyobb arányban az észak-magyarországi (43%) és a észak-alföldi (41,2%), legkisebb arányban pedig az közép-dunántúli cégekre jellemző (29,6%). Egyéb lényeges különbség nincs a régiók között (2.4.2. ábra). A megrendelések növekedéséről beszámoló vállalatok aránya növekszik a vállalat méretével. A kilenc főnél kevesebbet foglalkoztató vállalatok 26,8 százaléka, míg a 250 főnél nagyobb nagyvállalatok 39,5 százaléka számolt be a megrendelések volumenének a növekedéséről (2.4.3. ábra). Ugyanez figyelhető meg abban az esetben is, ha a külföldi tulajdoni arányát nézzük (2.4.4. ábra): a többségi külföldi tulajdonban lévő cégek körében az átlagosnál lényegesen kevesebben várják a megrendelések volumenének csökkenését. Ha magyarázó változóként az exportarányt tekintjük, hasonló eredményt kapunk (2.4.5. ábra). Ez összefügg azzal, hogy az exportra értékesítő vállalatoknál nagyobb a külföldi tulajdoni hányada. Az ágazatok között az összes megrendelés tekintetében nem tapasztalható nagy különbség, mindössze a szolgáltató vállalatok várnak kiemelkedően magas növekedést a megrendelések volumenében. Az összes megrendelés volumenére vonatkozó várakozások hasonló képet mutatnak az egyes vállalatcsoportok között, mint az előző félévekben. Vagyis, nemcsak a megrendelések volumene, hanem annak megoszlása is állandóságot mutat.

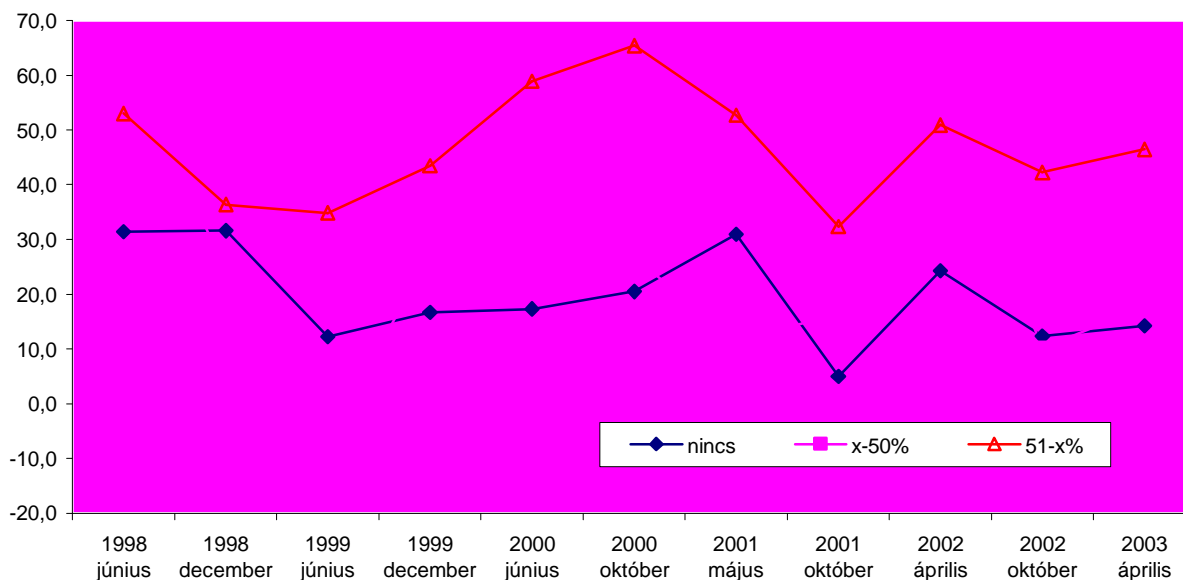
2.4.2. ábra: Az összes megrendelés várható változása, egyenleg, 2003. április, N=1648

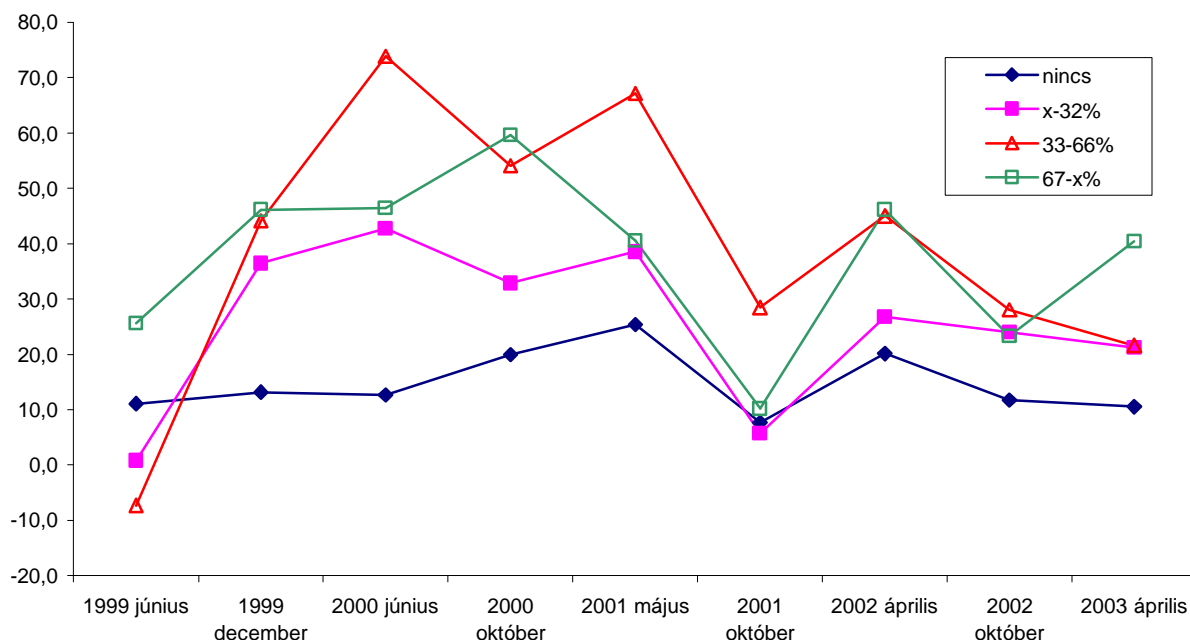
2.4.3. ábra: A megrendelések várható változása létszám-kategóriák szerint, egyenleg, 1998-2003

2.4.4. ábra: A megrendelések várható alakulása a következő fél évben a külföldi tulajdon aránya szerint, egyenleg, 1998-2003

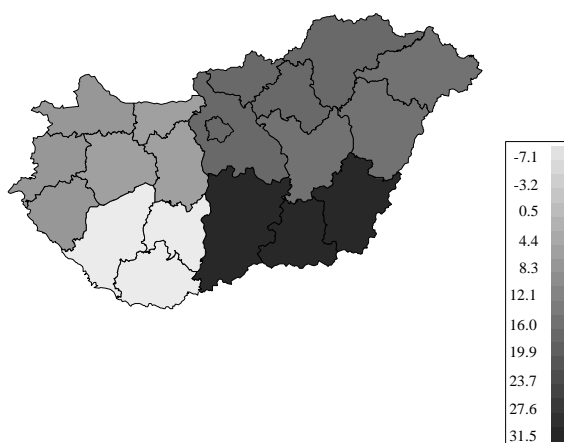
2.4.5. ábra: A megrendelések várható alakulása a következő fél évben az export árbevételen belüli aránya szerint, egyenleg értéke, 1999-2003

A *belföldi értékesítési várakozások* tekintetében hasonló eltéréseket tapasztalhatunk, mint az összes megrendelési volumen várható változásánál a különböző vállalati kategóriák között. Ennek megfelelően a belföldi értékesítési volumen várhatóan javulni fog a cégek méretének növekedésével. A többségi külföldi tulajdonos esetében kedvezőbbek a várakozások (32,3%), mint a tisztán belföldi tulajdonban lévő vállalatoknál (27,8%). Az egyes ágazatok között nem találhatunk jelentős eltéréseket, az ipari vállalatok kevésbé (28,5%) várják a megrendelések volumenének a növekedését, mint az idegenforgalmi (35,3%) vagy a szolgáltató (33,85) vállalatok.

Az belföldi értékesítésre vonatkozó várakozások Dél-Alföldön és Észak-Magyarországon a legjobbak, Dél-Dunántúlon pedig a legrosszabbak (2.4.6. ábra).

2.4.6. ábra: A belföldi megrendelés várható változása, egyenleg értéke, 2003. április, N=1634

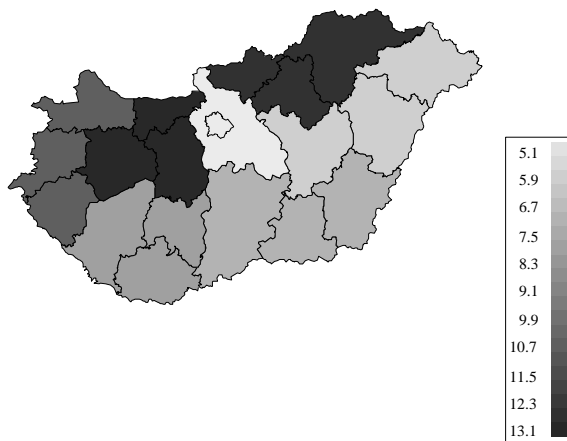

Az *export megrendelések* növekedését a cégek 25,2%-a várja, 25,6%-uk számít változatlan színvonalra és 8,8%-uk csökkenésre, miközben 40,3%-nál nincs export rendelésállomány. Az exportáló cégek körében a cégek várakozásai egyre kedvezőbbek a cég méretének növekedésével: a 250 fő felett foglalkoztató cégek 35,9%-a számít az export rendelésállomány növekedésére, míg az 50 fő alattiak kevesebb, mint 6%-a. Ugyanígy a külföldi tulajdon aránya is pozitív kapcsolatban áll az export várakozásokkal: minél nagyobb az első, annál valószínűbb, hogy az adott cég a megrendelések növekedésére számít (ahol nincs külföldi tulajdon, ott csak a cégek 16,9%-a számol a megrendelések növekedésével, ahol pedig többségben van, ott 46,3%-a). *Tehát a külföldi tulajdonban lévő cégek kitüntetett helyzete itt is megfigyelhető.* A vállalatok közötti különbségek az export megrendelés tekintetében a legélesebbek, a nagyobb külföldi tulajdoni hányad, illetve a magasabb exporthányad leginkább az export megrendelésre vonatkozó kedvezőbb várakozásokat befolyásolja.

Az export megrendelések növekedésére legnagyobb arányban az ipar számít (37,2%), a többi ágazat között nem találhatunk számottevő különbséget.

A régiók között a cégek várakozásai továbbra is Észak-Magyarországon a legkedvezőbbek (30,3%), azonban a növekedésre számító vállalatok aránya jelentősen (27,7 százalékponttal) csökkent ebben a térségben az elmúlt félévhez képest. Azokon a területeken, ahol már régebben jelen vannak a nagy exportáló cégek, mint például Észak-Magyarországon, az átlagosnál több vállalat számít az export rendelések csökkenésére, amely szintén megegyezik az előző felmérés eredményével (2.4.7. ábra).

2.4.7. ábra: Az export megrendelés várható változása régiónként, egyenleg, 2003. április, N=1356

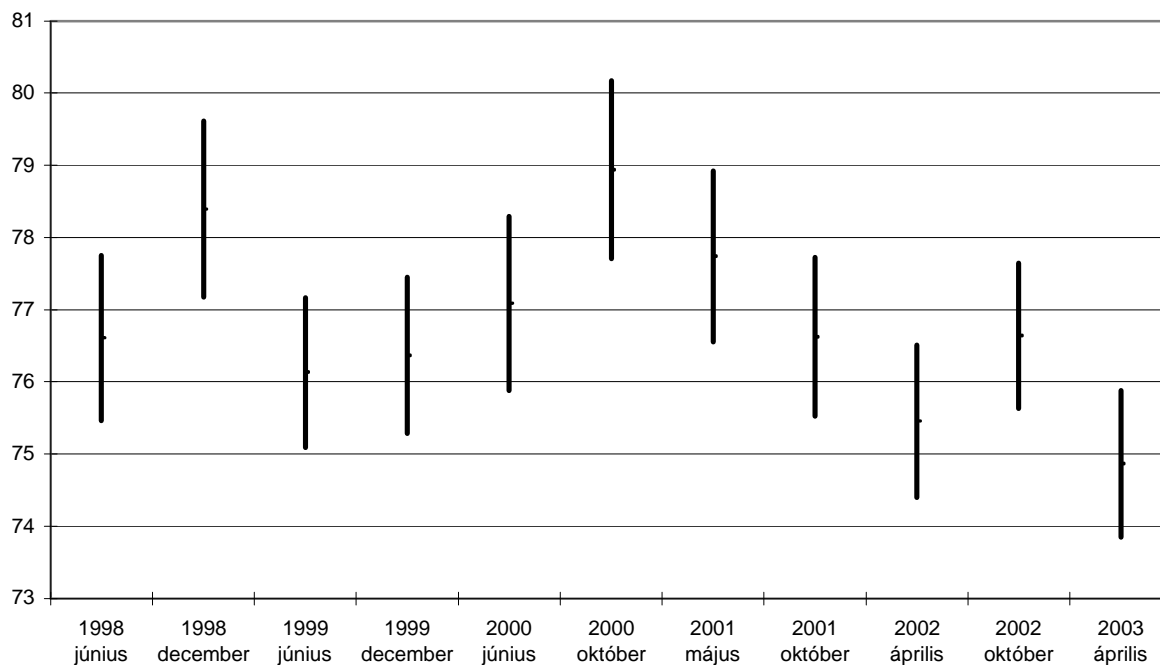
2.5. Kapacitáskihasználtság / Capacity utilization

Az átlagos kapacitáskihasználtság némileg csökkent az elmúlt felvételhez képest (2.5.1. ábra). Ez a csökkenés azonban nem jelent számottevő különbséget (a változás mindössze 1,8 százalékpontos). Az átlagos kapacitáskihasználtság a felmérés szerint jelenleg 75%. Az átlagos kapacitáskihasználtság 1998 óta nem változott jelentősen, minden alkalommal hasonló értékeket kaptunk eredményül. A legmagasabb az iparban és az építőiparban, legalacsonyabb pedig az idegenforgalomban (lásd a 2.5.1. táblázatot). A nagyobb cégek körében magasabb, a kisebbeknél pedig alacsonyabb (a több mint 250 főt foglalkoztatóknál 75,5%, a 10 fő alattiaknál 64,7%). A külföldi tulajdonban lévő cégek körében átlagosan 81,1%, a tisztán magyar magántulajdonban lévőknél pedig 73,1%, ahol a kibocsátás több mint 2/3-a exportra kerül 83,3%, ahol pedig csak belföldre szállítanak, ott átlagosan 73,1% a kapacitások kihasználtsága. Közép-Magyarországon a legalacsonyabb (70,7%), Észak-Alföldön pedig a legmagasabb (80,4%).

A kapacitáskihasználtság változatlansága összefüggésben van a megrendelések volumenének várható változatlanságával is. Az export rendelésállományra vonatkozó várakozások mutattak legszorosabb összefüggést a vállalat méretével, az exporthányad nagyságával és a külföldi tulajdonosi aránnyal is. A kapacitáskihasználtság szintén szorosan kapcsolódik ezekhez a változókhoz, de a leghangsúlyosabb a vállalatok export forgalmon belüli aránya: *minél nagyobb ez, annál magasabb az adott cégnél a kapacitáskihasználtság. Azaz, a nagyobb exportálók körében jóval magasabb mind a kapacitáskihasználtság, mind az export rendelésállományra vonatkozó kedvező válaszok aránya.*

A vállalatok az előző félévhez képest kevésbé pesszimistán nyilatkoztak a következő félév várható kapacitáskihasználtságáról: 6,6 százalékponttal, 32,8 százalékra nőtt azon cégek aránya, akik a kapacitáskihasználtság növekedését várják (2.5.2. ábra).

2.5.1. ábra: A kapacitások átlagos kihasználtsága, 1999-2003, %

Magyarázat: az ábrán a kapacitáskihasználás szintjének becsült minimális, átlagos és maximális értékeit közöljük.

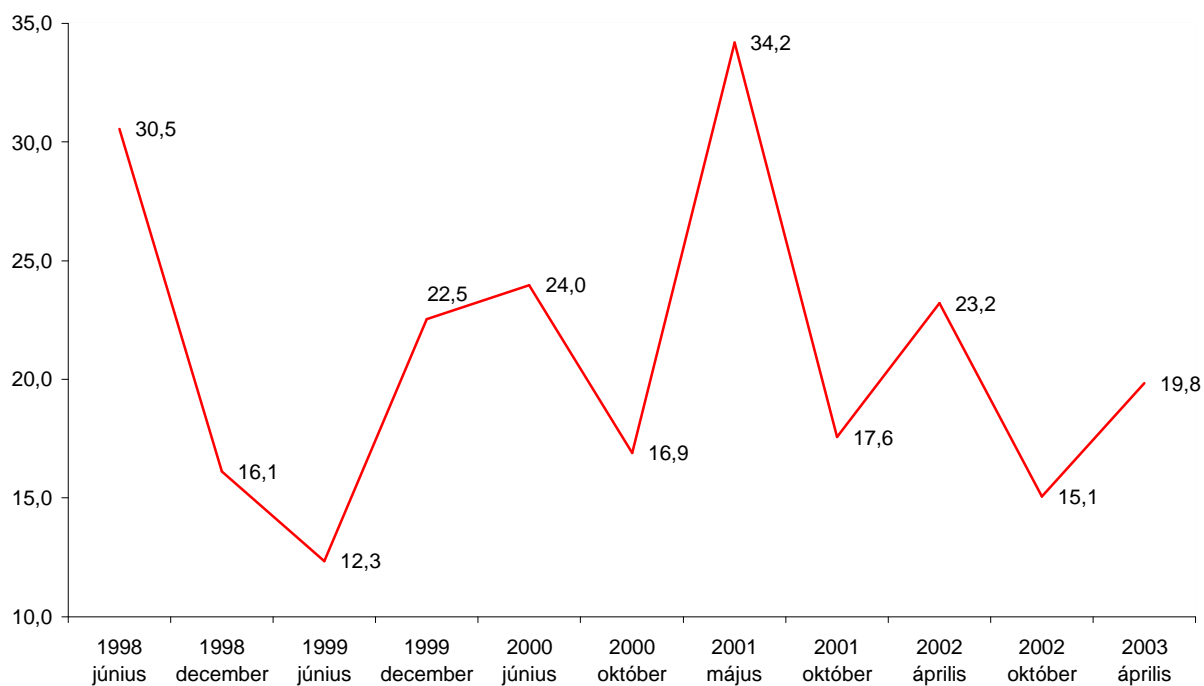
2.5.1. táblázat: A kapacitások kihasználtsága jelenleg, 2003. április, %

gazdasági ág (NACE 2)	N	Átlag	Medián	Szórás
Ipar (10-41)	803	78,6	80	16,6
Építőipar (45)	105	76,0	80	23,2
Kereskedelem (50-52)	202	71,0	70	17,2
Idegenforgalom (55)	35	53,1	50	21,3
Szállítás (60-64)	124	65,6	72,9	24,2
Pénzügyi szolgáltatás (65-67)	3	66,9	70	16,0
Üzleti szolgáltatás (70-74)	135	74,7	80	22,9
Humán szolgáltatás (80-93)	36	72,1	80	25,6
Összesen	1441	75,1	80	19,7

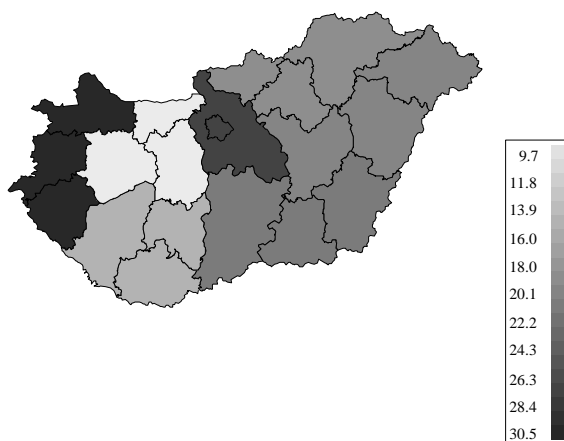
A kapacitáskihasználtság várható változása nincs szoros összefüggésben a vállalatok vizsgált jellemzőivel. A nagyobb és a többségében külföldi tulajdonban lévő cégek várakozásai optimistábbak, mint a többi cégé. A 250 főnél nagyobb és a közepes (10-49 fő) vállalatoknál megegyezik a kapacitáskihasználtság növekedésére számító vállalatok aránya (34,9% és 35,1%). A tíz fő alatti vállalkozások körében az átlagosnál pesszimistábbak a várakozások, azonban nem mondhatjuk el, hogy a pozitív válaszok aránya párhuzamosan növekszik a vállalat méretével. A vegyes tulajdonban lévő vállalatok 47,2% százaléka számít javulásra, ami a legmagasabb, a tisztán belföldi tulajdonú cégeknél pedig a legalacsonyabb ez az arány (29,3%). Az exporthányad alapján szintén nincs jelentős különbség a vállalatok között. Az átlagosnál kisebb mértékben számítanak a kapacitások növekedésére azok a vállalatok, amelyek egyáltalán nem exportálnak.

A 2003 áprilisi felmérésben részt vevő iparvállalatok 37,6 százaléka számít a kapacitáskihasználtság növekedésére, amely ágazatok szerint a legnagyobb arány. Az idegenforgalmi vállalatok várakozásai az elmúlt félévvel ellentétben nem térnek el jelentősen az átlagos értéktől. 2002 októberében 46 idegenforgalmi vállalatból mindössze három számított a kapacitáskihasználtság növekedésére, jelenleg a vállalatok 29,3 százaléka számít erre. Regionális eltérést nem nagyon figyelhetünk meg a vállalatok között a várható kapacitáskihasználtság tekintetében. A kapacitáskihasználtság növekedésére az átlagosnál nagyobb arányban számítanak a következő félévben a Közép-Magyarországon és a Nyugat-Dunántúlon található vállalatok vezetői (2.5.3. ábra).

2.5.2. ábra: A kapacitáskihasználtság várható változása, egyenleg, 1999-2003

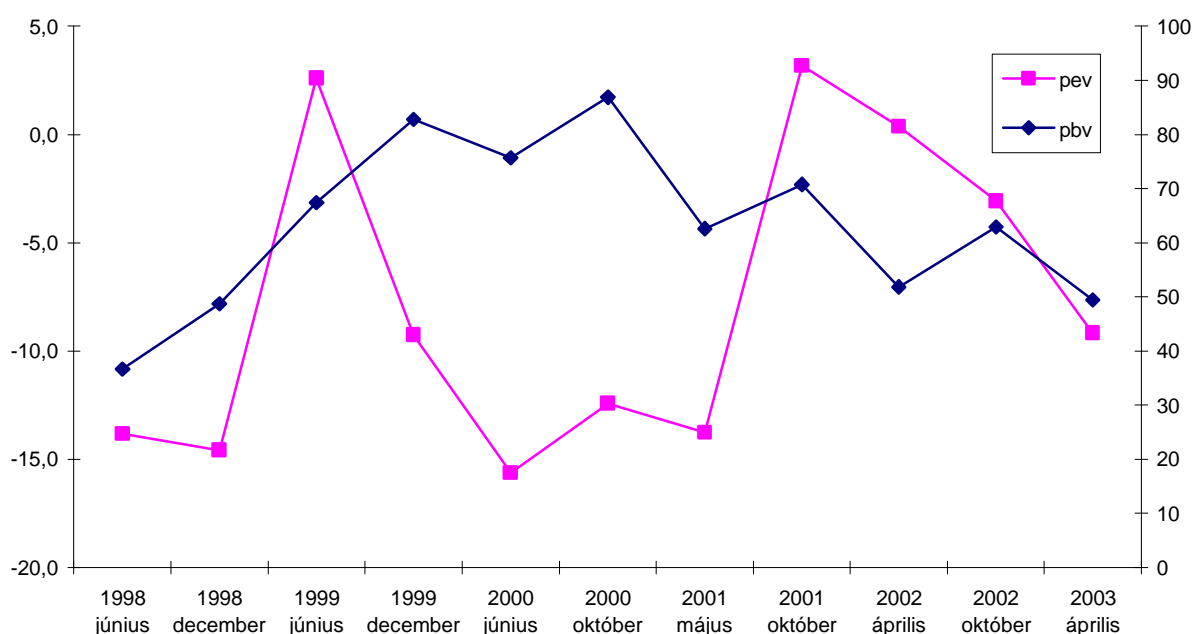
2.5.3. ábra: A kapacitáskihasználtság várható változása az egyes régiókban, egyenleg, 2003. április, N=1683

2.6. Árak / Prices

Az áprilisi felvétel adatai az export árak csökkenését, a belföldi termelői áraknál pedig az árak ütemnövekedésének csökkenését jelzik előre a következő hat hónapban (lásd a 2.6.1. ábrát). A vállalatok legnagyobb része (35,2%) nem kívánja növelni belföldi értékesítési árakat. A vállalatok további 24,7 százaléka az inflációnál kisebb mértékű belföldi ár-emelést tervez.

2.6.1. ábra: A belföldi és az export árak várható alakulása a következő fél évben, egyenleg, 1999-2003

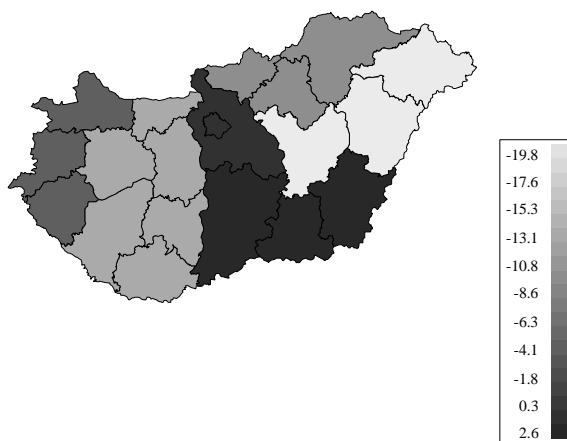

pev: export árak várható alakulása a következő fél évben, bal skála

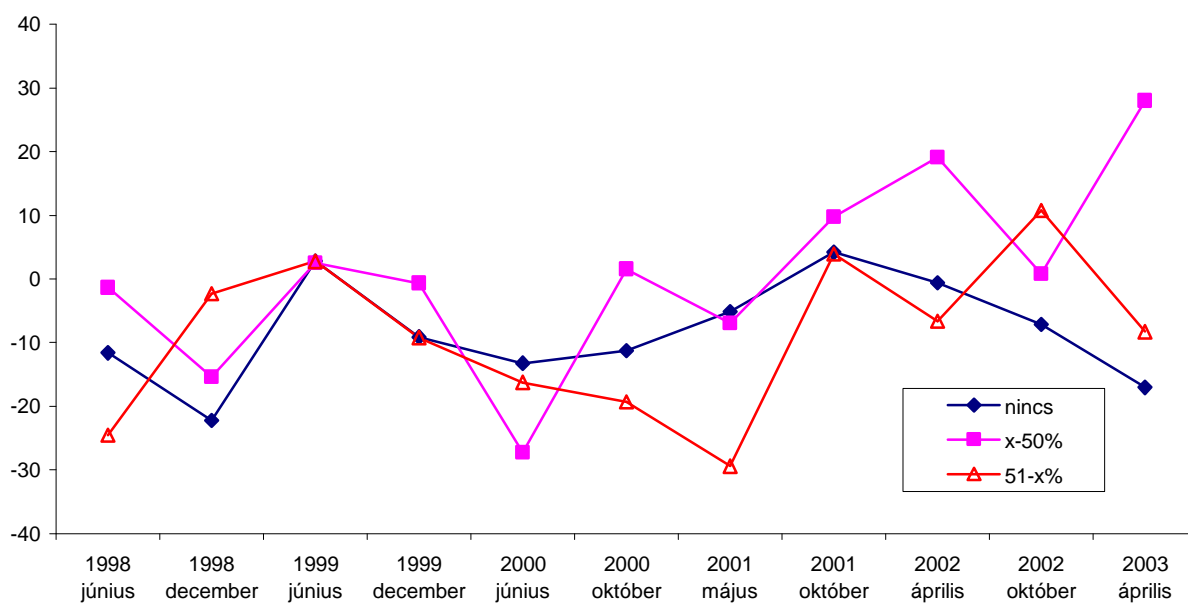
pbv: belföldi értékesítési árak várható alakulása a következő fél évben, jobb skála

Az export értékesítési árakat várhatóan a vállalatok 9 százaléka fogja növelni a következő félévben és 18,2 százaléka csökkenteni. A közép-magyarországi térségben az átlagosnál több olyan vállalat található, amelyek áremelés helyett inkább azonos szinten tartja az export árakat. Az árnövekedést leginkább a dél-alföldi vállalatok tervezik (14,5%) (2.6.2. ábra). A kisebbségi külföldi tulajdonban lévő vállalatok kiugróan magas arányban tervezik az export értékesítési árak növelését (41,9%) (lásd a 2.6.3. ábrát). Ezzel összefüggésben a közepes (33-66%) exporthányaddal rendelkező cégek az átlagosnál nagyobb arányban kívánják növelni export árakat.

2.6.2. ábra: Az export árak várható változása, egyenleg, 2003. április, N=841

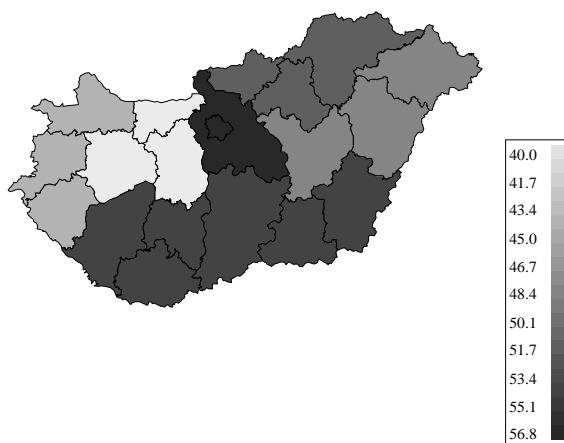

2.6.3. ábra: Az export árak várható alakulása a külföldi tulajdon aránya szerint, egyenleg, 1999-2003

A felvétel eredményei a *belföldi termelői árak* csökkenő ütemű növekedését mutatják az elmúlt években. Ez a tendencia az áprilisi felvétel alapján tovább folytatódik. Az előző felmérésekkel ellentétben a vállalatok nagysága alapján nem találhatunk eltérést a belföldi termelői árak tekintetében. Ehhez hasonlóan az egyes tulajdonosi csoportokba tartozó vállalatok egyikének a válaszai sem tértek el az átlagostól. A cégek területi elhelyezkedése szerint sincsenek számottevő különbségeket. Az átlagosnál mindössze kicsit nagyobb árnövekedés várható a közép-magyarországi és a dél-dunántúli térségekben (2.6.4. ábra). Az idegenforgalomba és a kereskedelembe (72,1%) tartozó cégek a belföldi árakat is az átlagosnál nagyobb mértékben (68,3%) tervezik növelni.

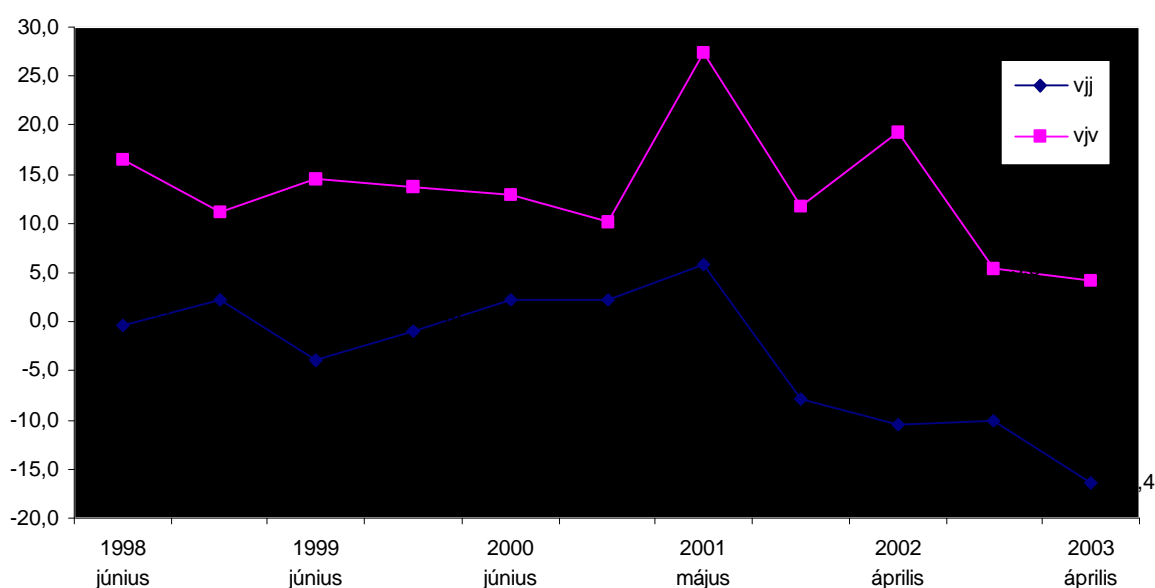
2.6.4. ábra: Belföldi árak várható változása, egyenleg, 2003. április, N=1670

2.7. Jövedelmezőség / Company performance

A cégek kedvezőtlenebbül nyilatkoztak a jelenlegi jövedelmezőségük szintjéről: az 2002. októberi felvételhez képest az egyenlegmutató 6,3 százalékpontos romlását tapasztalhatjuk. A vállalatok 31,6 százaléka találja rossznak és 15,2 százaléka jónak a jelenlegi jövedelmezőségüket. A jövedelmezőségi várakozásokban azonban nem figyelhető meg jelentős változás (2.7.1. ábra).

2.7.1. ábra: A jelenlegi és a várható jövedelmezőség alakulása, egyenleg, 1998-2003

vjj: jelenlegi jövedelmezőség

vjv: várható jövedelmezőség

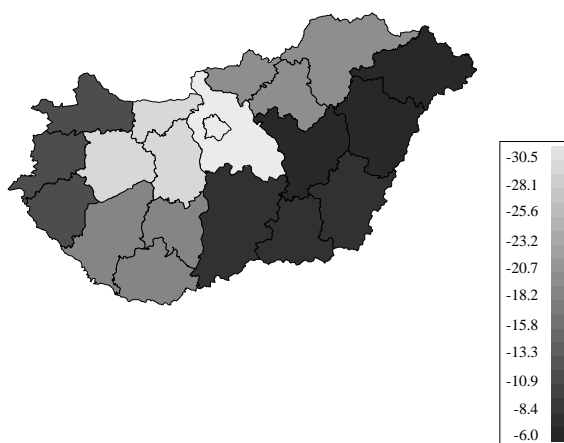
A vállalat jelenlegi jövedelmezőségére adott „jó” válaszok arányának átlaga az eddigi tíz felmérést figyelembe véve 19,8%. 2003 áprilisában a válaszadók 15,2%-a értékelte „jó”-nak a cég jövedelmezőségét. Nagyobb eltérést tapasztalhatunk a „rossz” válaszok arányában az elmúlt felméréshez képest: ez az arány 25,7 százalékról 31,6 százalékra nőtt.

Alig tapasztalhatunk különbséget az előző felméréshez képest, ha a vállalkozások *várt jövedelmezőségét* nézzük. 2002 áprilisában jelentős csökkenést tapasztalhattunk, és a vállalatok várakozásai nem javultak azóta. 2002 októberében a vállalatoknak mindössze a 23,4 százaléka számított arra, hogy javulni fog a jövedelmezőségük, ez az arány a jelenlegi felmérés alapján is csak 25,3 százalék. Fontos azonban megjegyezni, hogy a „rossz” jövedelmezőségről beszámoló vállalatok nem feltétlenül veszteségesek, mindössze az elvártnál alacsonyabb a jövedelmezőségük.

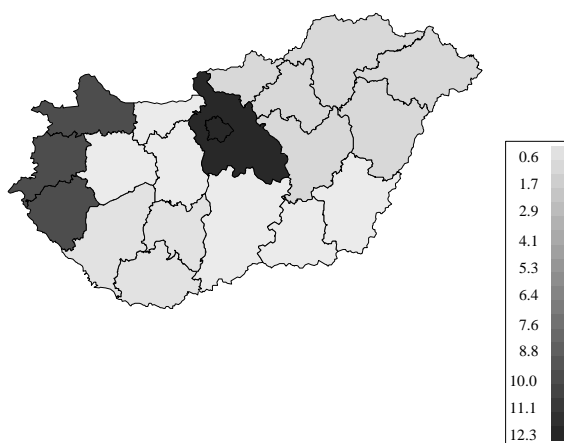

Ebből következően a 2.7.1. ábra negatív értékei is mindössze azt jelentik, hogy a vállalatok nagyobb hányada elégedetlen a jelenlegi jövedelmezőséggel.

2.7.2. ábra: A vállalatok jelenlegi jövedelmezősége, egyenleg, 2003. április, N=1726

2.7.3. ábra: A vállalatok várható jövedelmezősége, egyenleg, 2003. április, N=1722

A jelenlegi jövedelmezőségről alkotott vélemény szignifikánsan kedvezőbb a többségében külföldi tulajdonban lévő vállalatoknál (34,3%). Az exporthányad növekedésével párhuzamosan nő a „jó” válaszok aránya is. Ahol a kibocsátás kevesebb, mint 1/3-a kerül exportra a „jó” válaszok aránya 13,5%, a 2/3-nál magasabb exporthányad esetében ez az arány már 20,4%.

Az egyes régiók között a közép-magyarországi és a nyugat-dunántúli vállalatok vezetőinek véleménye a legkedvezőbb. Itt az átlagosnál néhány százalékponttal nagyobb arányban említették, hogy jó a vállalat jövedelmezősége. Az átlagosnál

kedvezőtlenebb az észak-magyarországi térség vállalat vezetőinek a megítélése, ahol mindössze 9,7%-uk találta jónak a jelenlegi jövedelmezőséget. Azonban minden felmért megyében egységesen több olyan vállalat található, amely a jelenlegi jövedelmezőségét inkább rossznak, mint jónak mondta (2.7.2. ábra).

Az átlagosnál nagyobb arányban számítanak a dél-dunántúli (30%) és az észak-alföldi vállalatok (29,3%) a jövedelmezőség javulására a következő hat hónapban. Azonban a dél-dunántúli térségben nagyon magas a helyzet romlására számítók aránya is (28,6%) (2.7.3. ábra).

A jelenlegi jövedelmezőség megítélésében alapvetően eltér egymástól a jelentős (több mint 2/3) arányban exportáló és a csak belföldre termelő cégek értékelése: az export arányának növekedésével párhuzamosan romlik a jövőbeni jövedelmezőségről alkotott vélemény. A jövőbeni jövedelmezőségnél ezt a különbséget már nem figyelhetjük meg.

2.7.1. táblázat: A jelenlegi és a várt jövedelmezőségre adott válaszok létszám-kategóriák és a tulajdonos típusa szerint, %, 2003. április

	Létszám-kategóriák szerint				A külföldi tulajdon szerepe szerint		
	10 fő alatt	10-49 fő	50-249 fő	250 fő felett	nincs	50 %-nál kevesebb	51%-nál több
Jó	9,6	11,8	18,4	17,7	12,1	3,7	34,9
Kielégítő	57,9	59,2	55,0	48,9	54,6	40,2	50,0
Rossz	32,5	28,9	26,5	33,3	33,3	56,1	15,1
	N=1637				N=1313		
Javulni fog	23,8	29,8	23,4	25,3	23,2	34,6	33,2
Azonos marad	56,4	50,0	54,7	53,9	54,1	28,0	56,8
Romlani fog	19,8	20,2	21,9	20,9	22,7	37,4	10,0
	N=1636				N=1320		

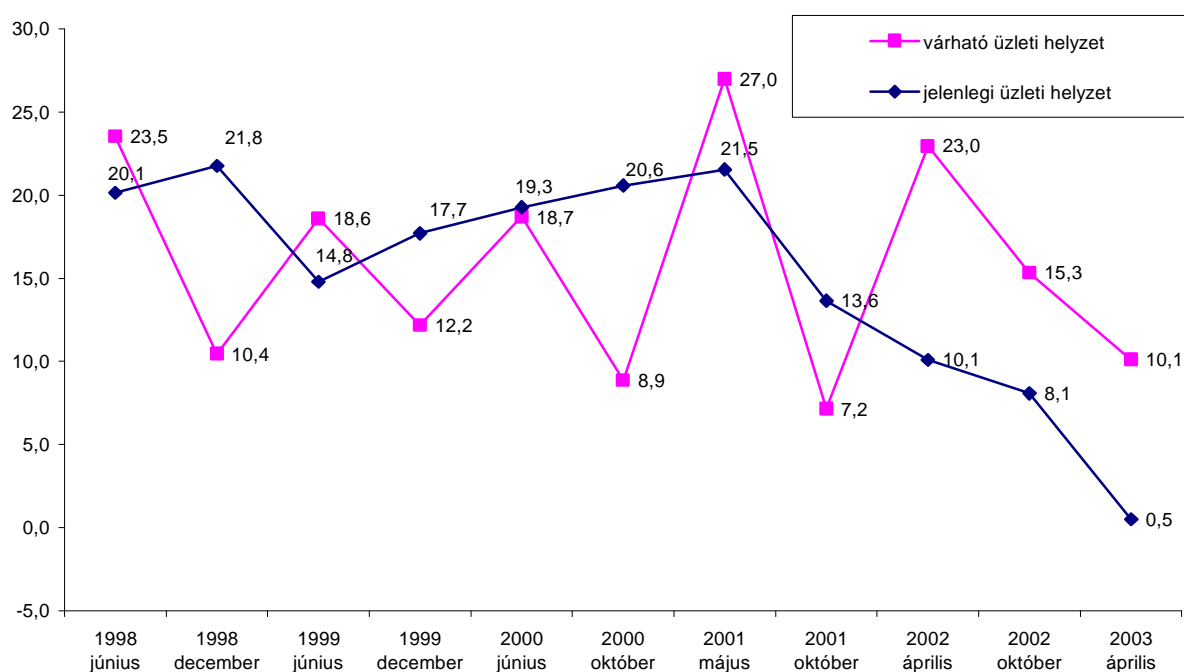
A 2.7.1. táblázatban látható, hogy a legkisebb és a legnagyobb vállalkozások egyaránt elégedetlenek a jelenlegi jövedelmezőséggel. A várható jövedelmezőség tekintetében nem tapasztalhatunk számottevő különbséget a vállalatok között. A külföldi többségi tulajdonban lévő vállalatok a leginkább optimisták és a tisztán belföldi tulajdonú vállalatok legnagyobb aránya, 22,7%-uk számít a jövedelmezőség romlására. A vállalatok közötti különbségek a jövedelmezőséggel kapcsolatban nem változtak az előző felvétel óta.

A szállításba tartozó vállalatok ítélik legrosszabbnak a jövedelmezőségüket és várható jövedelmezőségüket (38,1%). Az előző felvétellel ellentétben az építőipari vállalatok az átlagnál nagyobb arányban számítanak a jövedelmezőség javulására (37,3%)

2.8. Üzleti helyzet / Business situation

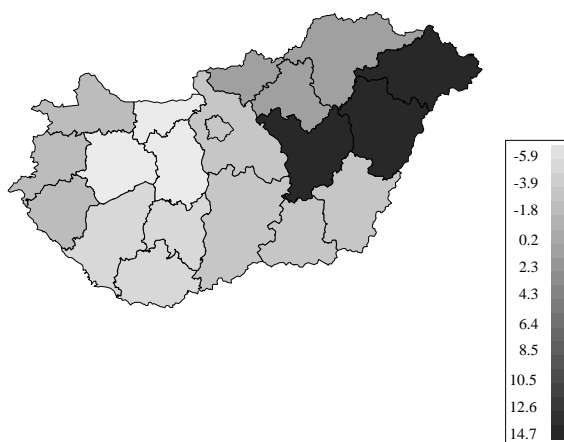
A vállalat jelenlegi üzleti helyzete a megkérdezett cégek 21,1%-a szerint jó. Kielégítő üzleti helyzetről számolt be a vállalatok 58,2%-a, és 20,6%-uk szerint rossz a vállalat helyzete. Ez egyfelől jelentős romlást jelent 2001 májusa óta, másfelől a korábbi felvételekben megfigyelt negatív tendencia folytatódását jelenti. Az üzleti helyzet egyenleg mutatója 7,6 százalékponttal csökkent az elmúlt fél év alatt, amely másfél év óta a legnagyobb csökkenés. A várható üzleti helyzet is kedvezőtlenebb, mint a 2002. októberi felmérés alkalmával, a vállalatoknak mindössze 28,7 százaléka számít az üzleti helyzet javulására, és 18,5 százalékuk a romlásra (2.8.1. ábra).

2.8.1. ábra: A jelenlegi és a várható üzleti helyzet alakulása, egyenleg, 1998-2003

A vállalatok területi elhelyezkedése alapján nem találunk nagy eltérést a jelenlegi üzleti helyzet tekintetében, mindössze az észak-alföldi régió vállalatainak számított egyenleg mutatója haladja meg lényegesen az átlagos értéket (14,7 pont). A 'jó' és a 'rossz' válaszok különbségét mutató egyenleg Közép-Dunántúlon a legalacsonyabb (-6 pont), ahogyan ezt az előző felmérés alkalmával is tapasztalhattuk (2.8.2. ábra).

2.8.2. ábra: A vállalatok jelenlegi üzleti helyzete, egyenleg értéke, 2003. április, N=1692

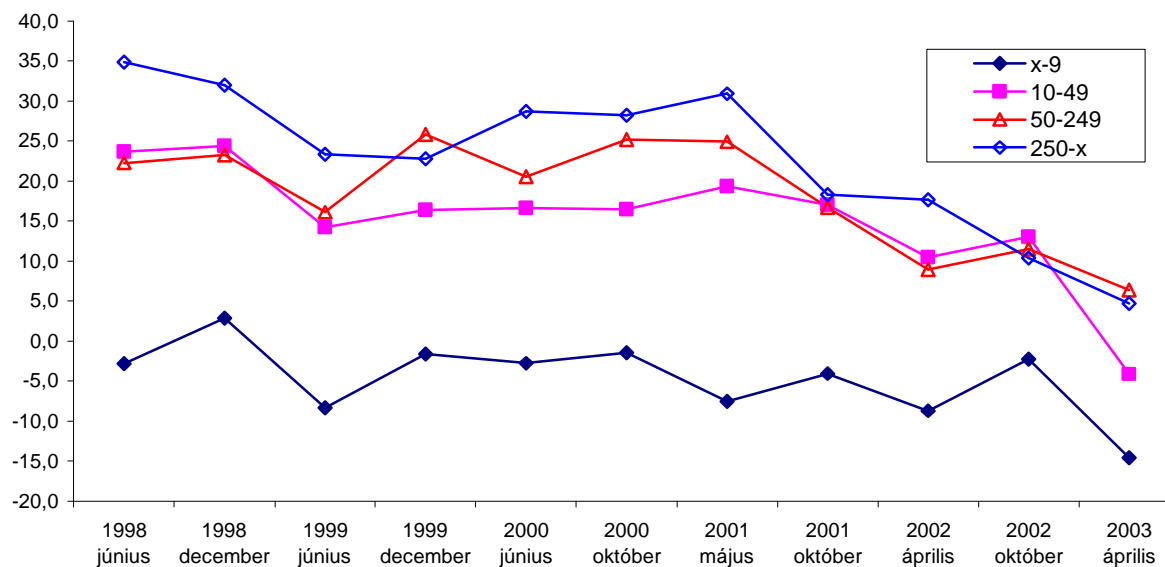

A többségében külföldi tulajdonú vállalatok az átlagnál nagyobb arányban (44,2%) jelezték, hogy jó a jelenlegi üzleti helyzetük. A jelenlegi üzleti helyzetüket jelentősen rosszabbnak ítélik meg a magyar tulajdonossal (is) rendelkező vállalatok. A vállalat mérete alapján jelentős különbségek figyelhetők meg az üzleti helyzet megítélésében. Leginkább a tíz főnél kevesebbet foglalkoztatók látják üzleti helyzetüket borúlátóan. A létszám növekedésével együtt nő a pozitív válaszok aránya is. Az 50 főnél nagyobb és a 10 főnél kisebb vállalatok között 12,7 százalékpontnyi különbség van az üzleti helyzet megítélésénél, azonban ez a különbség alacsonyabb, mint félévvel ezelőtt (2.1.3. ábra). Az árbevételüket több mint 2/3 részben exportáló cégek véleménye a leginkább optimista, míg a csak belföldre szállítóké jóval kedvezőtlenebbek (az első csoportban a cégek 32,2%-ánál rossz az üzleti helyzet, míg az utóbbiban 19,2% ez az arány).

Az egyes gazdasági ágak között is különbséget figyelhetünk meg, azonban ez a különbség jóval kisebb, mint amit a vállalatok mérete alapján kaptunk. Az idegenforgalomban az átlagosnál többen (31%), a szállító vállalatoknál pedig kevesebben (13,6%) látják 'rossz'-nak üzleti helyzetüket. A többi gazdasági ágazat között nem találhatunk különbséget. A vállalatok üzleti helyzetének megítélése az elmúlt években is független volt a gazdasági ágazattól.

A következő hat hónap *várt üzleti helyzetére* vonatkozó kilátások kedvezőbbek a 2001 októberében tapasztalható mélypontnál, de némileg rosszabbak, az előző felméréshez képest. A vállalatok 28,7%-a számít az üzleti helyzete javulására, további 52,7%-uk a helyzet változatlanságát jelezte előre. Mindössze 18,5%-uk számít a jelenleginél rosszabb kilátásokra. Ezek az eredmények nem jelentenek számottevő eltérést a fél évvel ezelőtti állapothoz képest. A vállalatok most is kedvezőbbnek látják a várt üzleti helyzetüket, mint a jelenlegit. Ez összefüggésben van a jelenlegi és a várt értékesítési kilátásokkal és a kapacitáskihasználtság jelenlegi és várható szintjével is.

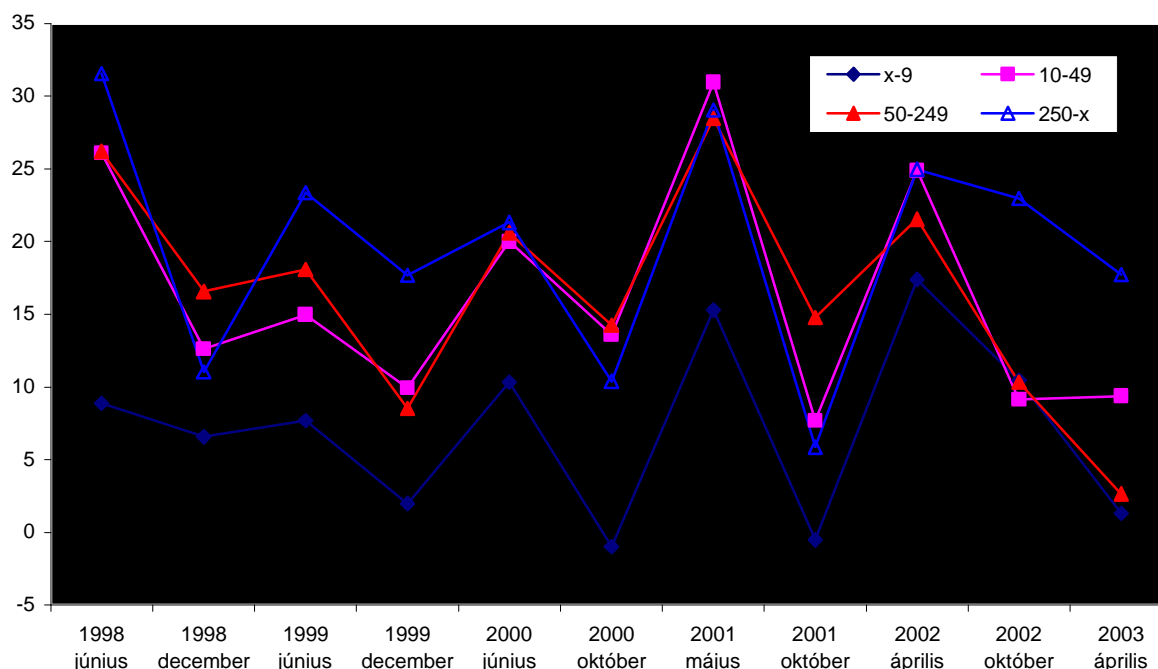
2.8.3. ábra: A jelenlegi üzleti helyzet alakulása az eltérő méretű vállalatok csoportjaiban, az egyenleg értéke, 1999-2003

A vállalat mérete szerint a 2003 áprilisi felvétel alkalmával jelentős különbséget találhatunk a nagyvállalatok és a 250 fő alatti vállalkozások között. A 250 fő alatti vállalatok átlagosan 22,9-29,5%-ban számítanak az üzleti helyzet javulására, és 20,1-21,6%-uk a helyzet romlására. Ennél sokkal kedvezőbbnek látják a helyzetet a nagyvállalatok. A 250 fő feletti vállalatok vezetőinek 33,3%-a számol fellendüléssel és csak 15,6%-uk jelezte előre a helyzet romlását a következő félévben (2.8.4. ábra).

A külföldi tulajdonú vállalatok lényegesen optimistábban számolnak be a következő félév üzleti helyzetéről. A tisztán belföldi tulajdonú vállalatoknak csak 22,3%-a, míg a többségi külföldi tulajdonosú vállalatoknak 50,6%-a vár fellendülést. Hasonló különbségeket figyelhettünk meg az elmúlt tíz felmérés alkalmával is. A tulajdonosi szerkezet továbbra is meghatározó magyarázó tényezője a várható üzleti helyzetnek, és az előrejelzések szerint a következő félévben nőni fognak a különbségek a vállalatok között (2.8.5. ábra).

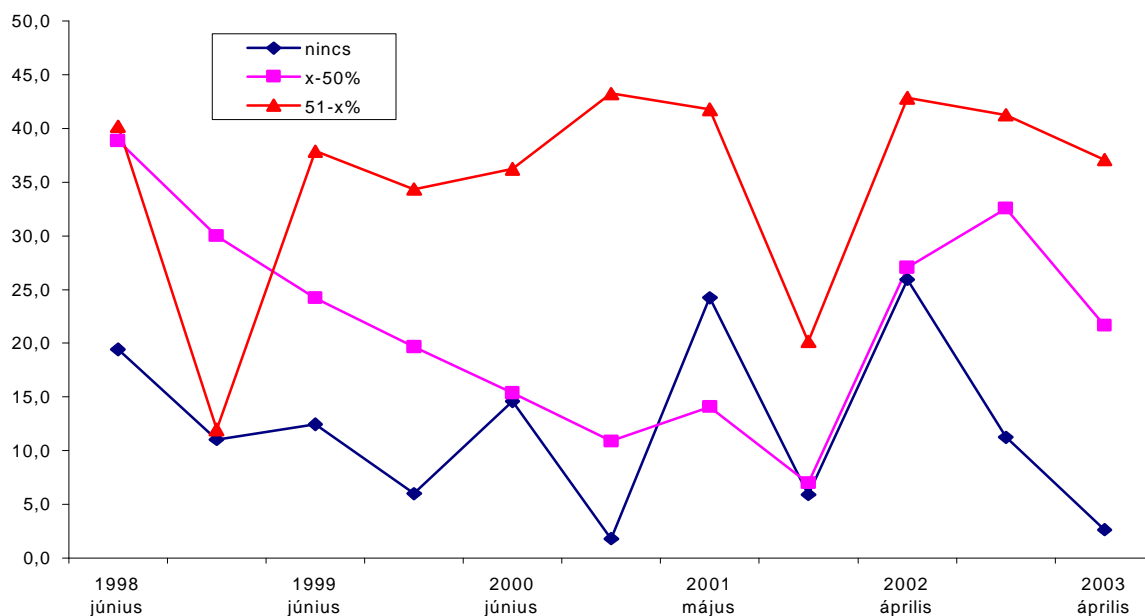
2.8.4. ábra: A várható üzleti helyzet alakulása a következő hat hónapban a foglalkoztatottak létszáma alapján, az egyenleg értéke, 1998-2003, (%)

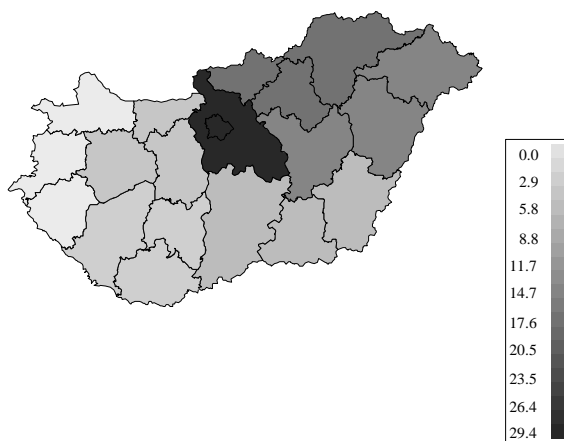
A várható üzleti helyzetre vonatkozóan a nyugat-dunántúli térség vállalatainak várakozásai a legkedvezőtlenebbek, a közép-magyarországi vállalatok várakozásai a legoptimistábbak (2.8.6. ábra). Az export forgalmon belüli arány szerint nem figyelhetők meg számottevő különbségek. A szolgáltató vállalatok és az ipar kilátásai az átlagosnál kedvezőbbek a következő félévre, az idegenforgalomé és a szállító szektoré pedig az átlagnál kedvezőtlenebb. A korábbi felvételek alkalmával az idegenforgalom helyzete különösen kedvezőtlen volt, hiszen mind a jelenlegi, mind a várt üzleti helyzetre adott válaszaik lényegesen rosszabbak voltak, mint a többi cégé. A jelenlegi felmérés alkalmával azonban, különösen az előző félévhez viszonyítva, egyik ágazat sem tért el kiugróan a többitől a jelenlegi üzleti helyzet és várható üzleti helyzetre adott válaszok alapján.

A legtöbb pozitív válasz összességében a központi régió vállalatai és a többségében külföldi tulajdonban lévő cégek körében tapasztalható, valamint továbbra is azoknál a cégeknél, amelyek termelésük több mint egyharmadát exportálják, de szállítanak belföldre is, tehát „több lábbon állnak”.

2.8.5. ábra: A várható üzleti helyzet alakulása a külföldi tulajdon aránya szerint képzett vállalatcsoportokban, az egyenleg értéke, 1999-2003

2.8.6. ábra: A vállalatok várható üzleti helyzete, az egyenleg értéke, 2003. április, N=1683

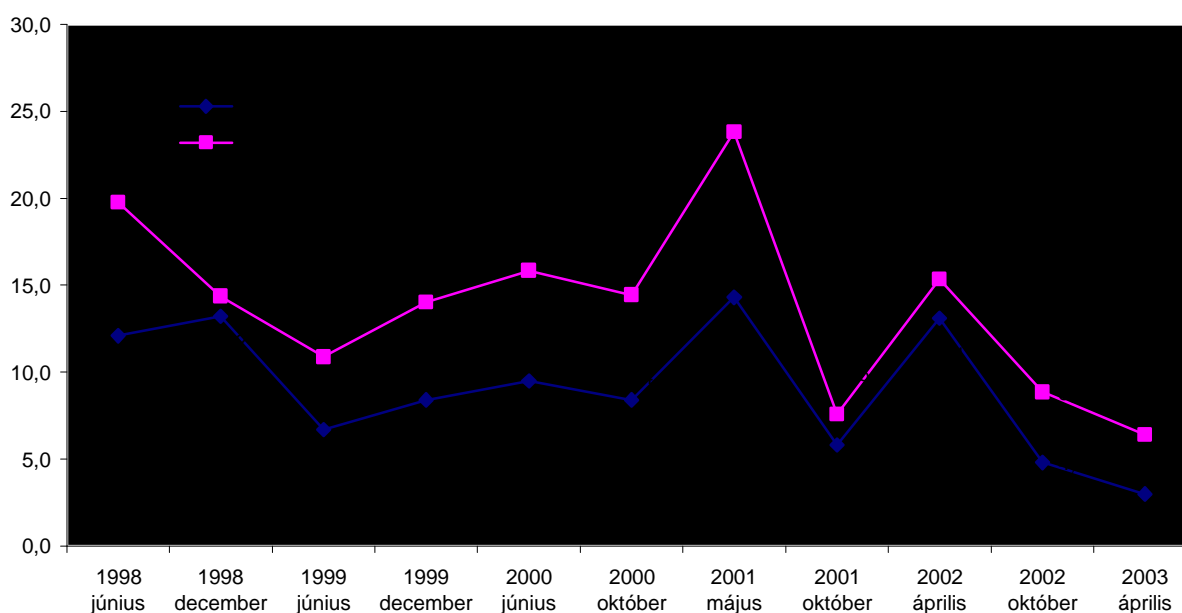

2.9. Kompozit konjunktúra indexek / Synthetic Business Survey Indexes

Az elemi konjunktúra mutatók súlyozott átlaga alapján képzett GVI Vállalati Bizalmi Index alapján (definícióját lásd a 2. Mellékletben) a 2002 őszi felvételhez képest tovább romlottak a cégek üzleti helyzetéről és kilátásairól alkotott vélemények. 1999 óta a legmélyebb szintre süllyedt a fontosabb jellemzők együttes alakulását tartalmazó mutató, a GVI Vállalati Bizalmi Index és GVI Konjunktúra Mutató értéke (2.9.1. ábra). Várakozásaikat a cégek jelentős és növekvő bizonytalanság mellett alakítják ki, erre mutat az, hogy jelentősen nőtt és a felmérés kezdete, 1998 óta, 2003. áprilisban a legmagasabb a Bizonytalansági Mutató értéke.

2.9.1. ábra: GVI Vállalati Bizalmi Index alakulása 1998-2003

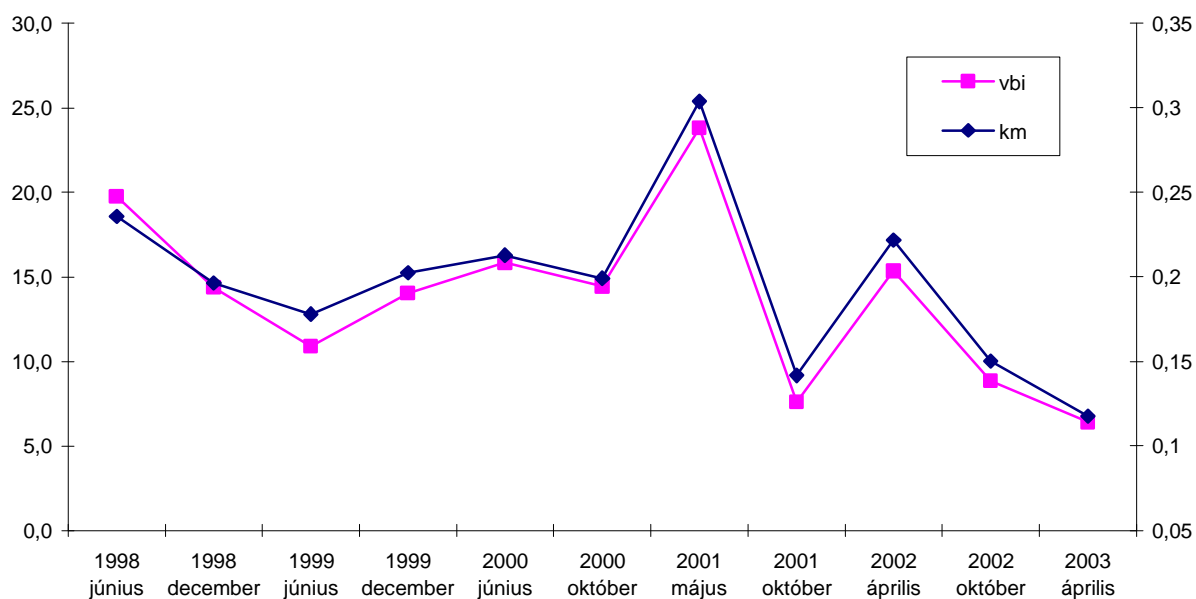
Ahhoz, hogy az egyes cégcsoportok konjunkturális helyzetét megfigyelhessük, az aggregált adatokból képzett VBI nem alkalmazható. Ezért képeztük egy olyan mutatót is (GVI Konjunktúra Mutató), amely az elemi konjunktúra mutatókra adott egyedi vállalati válaszok átlagát tartalmazza a VBI-nél alkalmazott logika szerint⁶. Ennek értéke minden egyedi vállalatra rendelkezésünkre áll, így vizsgálhatjuk ennek alakulását a cégek tetszőleges csoportjaiban. A képzett Konjunktúra Mutató (KM) időbeni alakulása szinte

⁶ Az egyetlen eltérés a két mutató között a megrendelésekre és a beruházásokra adott válaszok eltérő kezeléséből fakad. A Konjunktúra Mutató nem a VBI-nél alkalmazott „korrigált egyenleg”-nek megfelelően képezi le az egyedi vállalati válaszokat.

teljesen meggyezik a VBI alakulásával (2.9.2. ábra), statisztikáit a 2.9.1. táblázatban közöljük.

Az egyedi vállalatok szintjén rendelkezésre álló Konjunktúra Mutató még egy előnnyel rendelkezik. Nemcsak mozgása hordoz információt a cégek üzleti helyzetének alakulásáról, hanem szórása is. Az utóbbi alapján ugyanis arra következtethetünk, hogy az egyes cégek mennyire eltérően, illetve egyöntetűen látják helyzetüket. Ha nagy a KM relatív szórása, akkor az arra mutat, hogy a cégek helyzetértékelései között nagy különbségek vannak, ha kicsi, akkor az üzleti helyzetet inkább egyöntetűen látják a válaszadók. Az első a bizonytalanság magasabb, az utóbbi pedig a bizonytalanság alacsonyabb szintjét jelenti, az első inkább a konjunktúra fordulópontjaira és a visszaeső szakaszokra, az utóbbi pedig egyértelműen felfelé ívelő szakaszokra jellemző. Ennek megfelelően képzett Bizonytalansági Mutató (a Konjunktúra Mutató relatív szórása) alakulása az üzleti konjunktúra fordulópontjait jelzi. Egyik csúcspontja az orosz válság utáni nyáron, a másik kettő pedig 2001 és 2002 októberében látszik (2.9.3. ábra). A 2002 áprilisi csökkenés csak átmeneti volt és a magyar cégek üzleti helyzetükről és rövid távú üzleti kilátásaikról 2002 októberében is jelentős bizonytalanság közepette alakítják ki véleményüket.

2.9.2. ábra: A Vállalati Bizalmi Index és a Konjunktúra Mutató alakulása 1998-2003

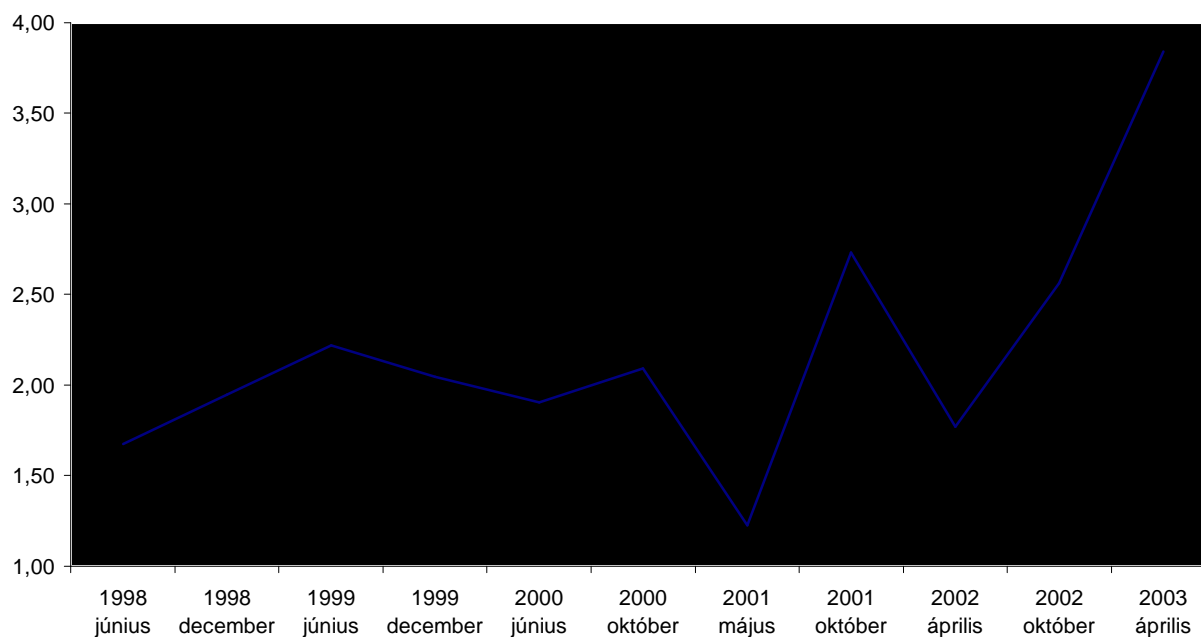
vbi: GVI Vállalati Bizalmi Index, jobb skála

km: GVI Konjunktúra Mutató, bal skála

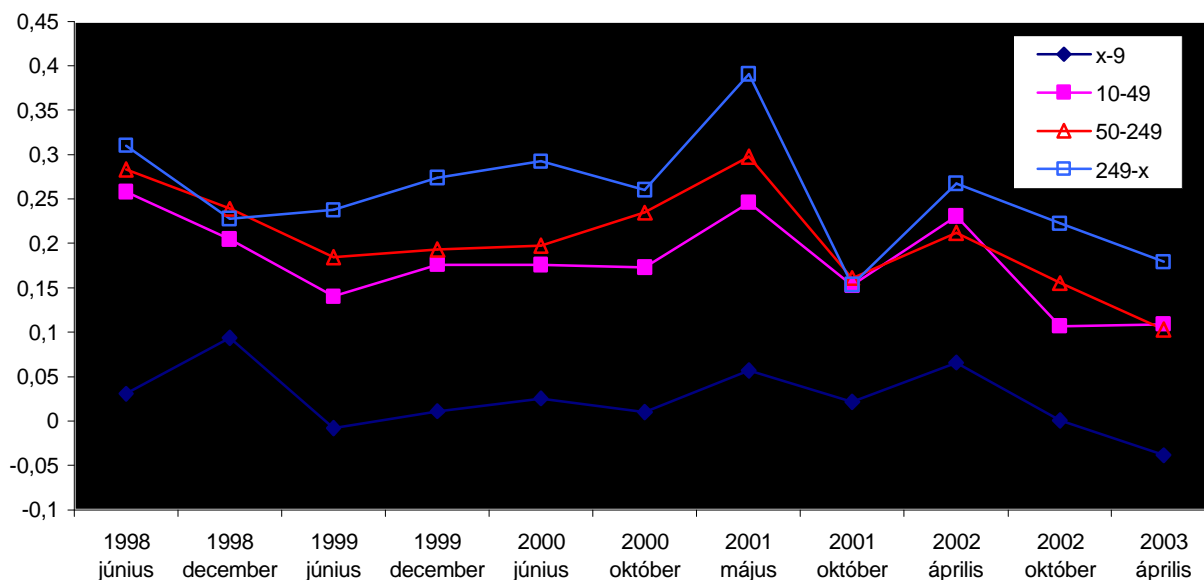
2.9.1. táblázat: A Konjunktúra Mutató statisztikái 1998-2003

Felvételek	Érték	Medián	Szórás	N
1998. június	0,236	0,267	0,395	1668
1998. december	0,196	0,200	0,382	1421
1999. június	0,178	0,153	0,395	1831
1999. december	0,203	0,233	0,414	1972
2000. június	0,213	0,267	0,405	1386
2000. október	0,199	0,200	0,417	1389
2001. május	0,304	0,333	0,372	1066
2001. október	0,142	0,133	0,387	1055
2002. április	0,222	0,200	0,393	1321
2002. október	0,150	0,167	0,385	1512
2003. április	0,118	0,133	0,430	1493
Felvételek összesen	0,195	0,200	0,402	16114

2.9.3. ábra: A GVI Vállalati Bizonytalansági Mutató (VBM) alakulása, 1998-2003

2.9.4 ábra: A GVI Konjunktúra Mutató alakulása a különböző nagyságú cégek körében, 1998-2003

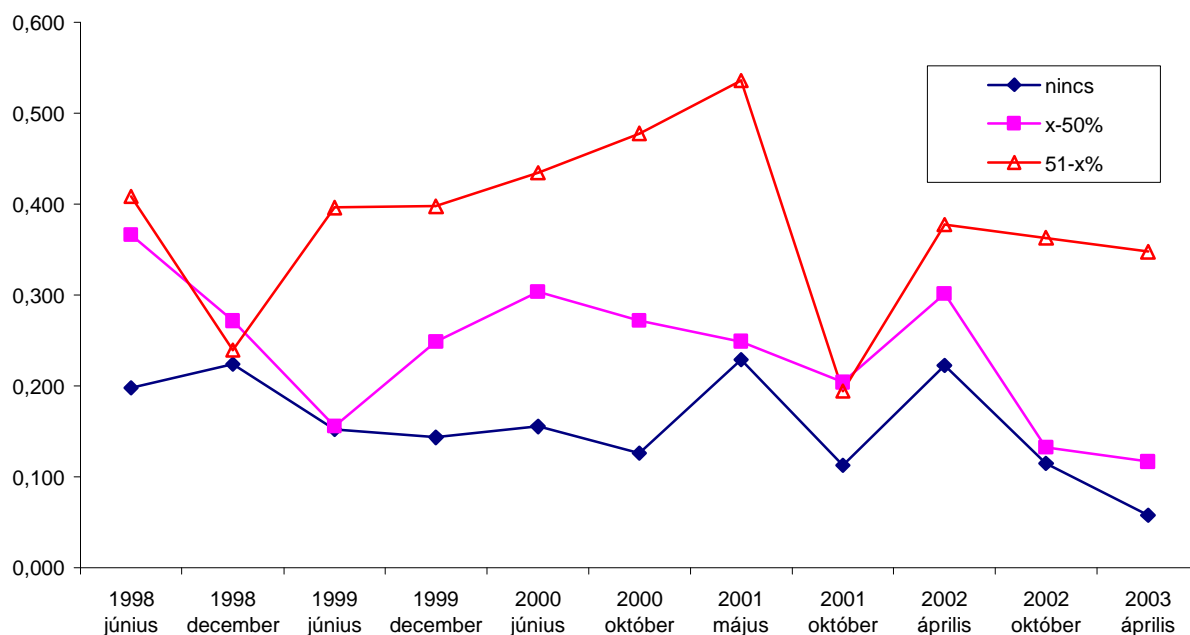
A Konjunktúra Mutató értékei három vállalati jellemző mentén tér el az egyes vállalatcsoportok között jelentősen: egyrészt a különböző nagyságú vállalatok látták számottevően különbözőnek üzleti helyzetüket 1998-2003 között, másrészt a külföldi tulajdon eltérő aránya, harmadrészt pedig az export árbevételen belüli aránya szerint mutatható ki jelentős eltérés. *A nagyobb cégek konjunkturális helyzete kedvezőbb, mint a kisebbeké, és a külföldi tulajdon és az export arányának növekedésével is javuló értékek társulnak (lásd 2.9.2. táblázatot).* Kedvező jel, hogy az árbevétel több mint kétharmadát exportáló cégek körében a mutató értéke javult az előző félévhez képest, de a többi cégre a romlás a jellemző: minél kisebb az export aránya az árbevételen belül annál inkább kedvezőtlenebb a mutató értéke. *A régiók szerint Észak-Magyarország konjunkturális kilátásai javultak némileg, a többi régióban egyöntetűen romlás érzékelhető.*

Összefoglalva: a fél évvel ezelőtti felvételhez hasonlóan a borúlátó helyzetértékelés és várakozás a legtöbb vizsgált mutató esetében megmutatkozik. 2003 áprilisában a cégek rosszabbnak látták üzleti helyzetüket, mint 1998 nyara óta bármikor. A cégek létszám bővítési szándékai tovább romlottak az elmúlt fél évben: tovább nőtt az elbocsátást és az adott foglalkoztatási szint megtartását tervezők aránya. Romlott a cégek jelenlegi jövedelmezőségének megítélése tovább romlottak a jövedelmezőség jövőbeni alakulására vonatkozó várakozások. 2003 második félévében a korábbi évekhez képest a kapacitás kihasználás kedvezőtlenebb alakulásával számolnak a válaszadók.

2.9.2. táblázat: A GVI Konjunktúra Mutató átlagos értékei a cégek különböző csoportjaiban, 1998-2003

Vállalati jellemző neve	Kategóriák	Konjunktúra Mutató értéke
Foglalkoztatottak száma (fő)	x-9	0,021
	10-49	0,177
	50-249	0,204
	250-x	0,255
Külföldi tulajdon aránya (%)	Nincs	0,152
	x-50	0,118
	50-x	0,385
Export aránya az árbevételben (%)	Nincs export	0,142
	x-32	0,221
	33-66	0,267
	67-x	0,278

2.9.5. ábra: GVI Konjunktúra Mutató alakulása a külföldi tulajdon aránya szerint, 1998-2003

Mellékletek / Annex

M1. A területi kamarák által megkeresett cégek száma

Területi kamarák	Megkeresett cégek száma
Bács-Kiskun	400
Békés	750
Borsod-Abaúj-Zemplén	600
Budapest	2000
Csongrád	1380
Fejér	910
Győr-Moson-Sopron	350
Hajdú-Bihar	400
Heves	450
Jász-Nagykun-Szolnok	640
Komárom-Esztergom	300
Nógrád	750
Pécs-Baranya	1500
Pest	650
Somogy	520
Szabolcs-Szatmár-Bereg	500
Tolna	300
Vas	361
Veszprém	253
Zala	470
Dunaújváros	360
Nagykanizsa	80
Sopron	70
Összesen	13 994

M2. Az elemzésben használt mutatók definíciója

Egyenleg

A kérdésekre adott válaszokat az ún. *egyenleg* (relatív index) alapján értékeljük, amely a pozitív és a negatív válaszok egyszerű kivonásával állítható elő. Az egyenleg értékei azt mutatják meg, hogy a pozitív válaszok aránya mennyivel haladja meg a negatív válaszok arányát. Abban az esetben használjuk ezt a mutatót, ha a kérdésekre három válasz volt adható: 1) 'jó' vagy 'javul' vagy 'nő'; 2) 'kielégítő' vagy 'változatlan', vagy 'nem változik'; 3) 'rossz' vagy 'csökken', vagy 'csökkeni fog'.

Korrigált egyenleg

Abban az esetben, ha az adott kérdésre nem csak az előbb felsorolt módon lehetett válaszolni, hanem a „nincs” válasz is lehetséges volt, *korrigált egyenleget* (KE, korrigált relatív index) számítunk. Így jártunk el a megrendelések, a gépi- és az ingatlan beruházások esetében. Például a gépberuházások volumenére irányuló kérdésnél azon vállalatok 'nincs' választ adtak, amelyeknél egyáltalán nem volt, vagy nem terveztek gépberuházásokat. A korrigált egyenleget (KE) azért számoljuk, hogy e válaszok súlyának változását is figyelembe vehessük a későbbiekben. A korrigált egyenleget a következő képlettel kapjuk:

$$\text{Ha } a > c, \text{ akkor } KE = (a - c) * ((100 - n)/100)$$

$$\text{Ha } a < c, \text{ akkor } KE = (a - c) * (n/100)$$

$$\text{és } a + b + c + n = 100$$

Ahol:

- a = 'növekszik' válaszok,
- b = 'nem változik' válaszok,
- c = 'csökken' válaszok
- n = 'nincs' válaszok aránya.

GVI Vállalati Bizalmi Index (GVI VBI)

Az egyes kérdésekre adott válaszokból összefoglalóan kibontakozó általános konjunkturális helyzetet egy összevont (kompozit) konjunktúra-indexben (*GVI Vállalati Bizalmi Index*) foglaljuk össze, amelyet az egyes kérdésekre adott válaszok egyenlegeinek súlyozott átlagából képezzük a következő képlet alapján:

$$VBI = 0,1 \cdot UHJ + 0,2 \cdot UHV + 0,1 \cdot VJJ + 0,2 \cdot VJV + 0,2 \cdot MSV + 0,1 \cdot BGV + 0,1 \cdot BEV \quad (1)$$

Ahol:

UHJ = Üzleti helyzet jelenleg

UHV = Várható üzleti helyzet a következő hat hónapban

VJJ = A vállalkozás jövedelmezősége jelenleg

VJV = A vállalkozás várható jövedelmezősége a következő hat hónapban

MSV = Megrendelések várható alakulása a következő hat hónapban

BGV = gépberuházások volumenének alakulása a következő hat hónapban

BEV = építési beruházások volumenének alakulása a következő hat hónapban

Az egyes elemi mutatókat az alábbi módon definiáljuk:

Elemi mutató neve	Kategóriák	A kategória kódolása (értéke)
Üzleti helyzet jelenleg (UHJ)	jó	1
	kielégítő	0
	rossz	-1
Az üzleti helyzet a következő 6 hónapban (UHV)	Javul	1
	Nem változik	0
	romlik	-1
A vállalkozás jövedelmezősége jelenleg (VJJ)	jó	1
	kielégítő	0
	rossz	-1
A vállalkozás jövedelmezősége a következő 6 hónapban (VJV)	Javulni fog	1
	nem változik	0
	Romlani fog	-1
A megrendelések volumene a következő 6 hónapban várhatóan (MSV)	Nöni fog	1
	Azonos lesz	1/3
	Csökkenni fog	-1/3
	Nincs	-1
Gépberuházások volumene az előző évhez képest várhatóan (BGV)	Nő	1
	Változatlan	1/3
	Csökken	-1/3
	Nincs	-1
Építési beruházások volumene az előző évhez képest várhatóan (BEV)	Nő	1
	Változatlan	1/3
	Csökken	-1/3
	Nincs	-1

GVI Konjunktúra Mutató (GVI KM)

Tartalmilag a GVI VBI-t képezhetjük úgy is, ha az egyes kérdésekre adott vállalati válaszokat súlyozzuk meg az (1) egyenletben megadott súlyokkal, majd ezek átlagát képezzük:

$$km_i \cdot 0,1 + uh_j \cdot 0,2 + uhv_i \cdot 0,1 + vjj_i \cdot 0,2 + vjv_i \cdot 0,2 + msv_i \cdot 0,1 + bgv_i \cdot 0,1 + bev_i \quad (2)$$

Ahol jobb oldalon a konjunktúra mutató számításánál tekintetbe vett indikátorok szerepelnek, az i index az i cégnek egyes indikátorokra adott válaszait, km_i a konjunktúra mutatónak az i cégnél kapott elemi értékét jelenti ($i = 1 \dots n$), ahol n a cégek száma. Egy kiválasztott n elemű cégcsoportnál a Konjunktúra Mutató értéke a vállalati értékek átlagaként adódik:

$$KM_n = \frac{\sum_{i=1}^n km_i}{n} \quad (3)$$

Ekkor más skálán ugyan, de a GVI VBI mozgását leképező mutatóhoz jutunk.

Az egyes részmutatók definíciójának megfelelően elméletileg $-1 \leq KM \leq 1$ ahol -1 a legkedvezőtlenebb üzleti helyzetet 1 pedig a legkedvezőbb üzleti helyzetet jelenti.

Természetesen KM tapasztalati értékénél előfordulhat, hogy még a legmélyebb válság esetén sem közelíti meg a -1 -es értéket, illetve a kimagaslóan gyors ütemű fellendülés esetén sem ér el a $KM +1$ -et. Ezért a KM tapasztalati értékeinek pontos értelmezése csak hosszabb, több konjunktúra ciklust tartalmazó idősor esetében lehetséges. A KM 1998-2002 között $0,14$ volt, $0,26$ -os szórás mellett (lásd az M2.1 ábrát).

GVI Vállalati Bizonytalansági Mutató (GVI VBM)

A VBM nem más, mint egy n elemű cégcsoport esetében a konjunktúra mutató szórásának (σ_n) és értékének hányadosa (relatív szórása):

$$VBM_n = \frac{\sigma_n}{KM_n} \quad (4)$$

A VBM azt mutatja, hogy mennyire egyöntetű a cégek véleménye saját konjunkturális helyzetükről. Nagymértékű eltérés (nagy szórás) arra utal, hogy a cégek ellentmondásos információk alapján, illetve egymásnak ellentmondó reálindikátorokat figyelembe véve, azaz nagyfokú bizonytalanság közepette alakítják ki véleményüket. Ha egyöntetű a cégek helyzetmegítélése, akkor ez arra utal, hogy egyértelmű és könnyen értelmezhető reál mutatókra alapozva tudják kialakítani véleményüket, azaz kisebb mértékű a vállalati szféra bizonytalansága.

M3. Fontosabb vizsgált mutatók egyenlegének alakulása 1998-2003, %

M3.1.: A GVI Vállalati Bizalmi Index és annak összetevői (súlyozatlan adatok), 1998-2003

Felvételek	Jelenlegi üzleti helyzet	Várható üzleti helyzet	Megrendelések várható alakulása	Jelenlegi jövedelmezőség	Várható jövedelmezőség	Várható beruházási aktivitás	GVI Bizalmi Index
1998/1	8,3	16,5	24,8	-11,4	9,2	11,6	12,1
1998/2	14,7	9,9	26,2	-0,8	9,4	13,7	13,2
1999/1	6,3	13,6	8,5	-9,3	5,7	7,0	6,7
1999/2	10,0	6,8	16,9	-6,8	7,4	9,2	8,4
2000/1	8,9	15,4	17,4	-6,8	6,1	7,5	9,5
2000/2	10,6	6,1	20,0	-6,2	4,8	9,1	8,4
2001/1	6,3	22,5	25,8	-9,5	14,7	10,2	14,3
2001/2	6,9	5,3	5,5	-9,4	8,0	11,4	5,8
2002/1	1,3	20,9	24,7	-14,6	16,5	10,2	13,1
2002/2	4,2	9,7	9,0	-10,6	0,6	7,6	4,7
2003/1	-8,1	4,3	13,6	-19,7	5,3	5,9	3,0

M3.2.: A GVI Vállalati Bizalmi Index és annak összetevői (súlyozott adatok), 1998-2003

Felvételek	Jelenlegi üzleti helyzet	Várható üzleti helyzet	Megrendelések várható alakulása	Jelenlegi jövedelmezőség	Várható jövedelmezőség	Várható beruházási aktivitás	GVI Bizalmi Index
1998/1	20,1	23,5	34,6	-0,4	16,4	14,4	19,8
1998/2	21,8	10,4	25,9	2,2	11,1	12,4	14,4
1999/1	14,8	18,6	9,6	-3,9	14,5	6,1	10,9
1999/2	17,7	12,2	24,0	-1,0	13,8	11,9	14,0
2000/1	19,3	18,7	28,0	2,2	12,9	8,8	15,8
2000/2	20,6	8,9	30,6	2,2	10,1	11,2	14,4
2001/1	21,6	27,0	34,5	5,8	27,4	16,4	23,8
2001/2	13,6	7,1	10,2	-7,8	11,8	5,8	7,6
2002/1	10,1	23,0	27,3	-10,6	19,4	7,3	15,3
2002/2	8,0	15,3	17,8	-10,1	5,3	6,7	8,8
2003/1	0,5	10,1	18,1	-16,4	4,2	7,5	6,4

M3.3.: Az egyéb mutatók alakulása, 1998-2003

Felvételek	Összes értékesítés várható alakulása	Export várható alakulása	Belföldi értékesítés várható alakulása	Átlagos kapacitás-kihasználás	Létszám várható alakulása	Belföldi árak várható alakulása	Export árak várható alakulása	Várható kapacitás-kihasználtság
1998/1	29,4	30,6	12,1	76,6	6,7	36,6	-13,8	30,5
1998/2	29,7	20,6	18,0	78,4	1,9	48,7	-14,6	16,1
1999/1	12,2	8,7	-0,5	76,1	-2,9	67,5	2,6	12,3
1999/2	24,8	19,3	16,8	76,4	-4,8	82,8	-9,3	22,5
2000/1	27,4	34,1	17,9	77,1	3,6	75,7	-15,6	24,0
2000/2	36,9	32,9	25,7	78,9	0,0	86,9	-12,4	16,9
2001/1	33,5	38,7	22,1	77,7	6,4	62,6	-13,8	34,2
2001/2	19,5	12,1	15,5	76,6	-12,4	70,8	3,2	17,6
2002/1	10,0	-5,3	11,2	75,5	6,5	51,8	0,4	23,2
2002/2	10,9	-2,4	10,5	76,6	-5,4	62,9	-3,1	15,1
2003/1	-4,9	-2,4	-3,5	74,9	-11,1	49,5	-9,2	19,8

M4. A felmérés kérdőíve

MKIK GVI

KONJUNKTÚRA FELMÉRÉS – 2003. április

A VÁLASZADÁS ÖNKÉNTES! A KÉRDŐÍV KITÖLTHETŐ A MEGYEI KAMARÁK HONLAPJÁN VAGY a www.gvi.hu -n is.

X1. TEÁOR: (4 jegyű) Megye

Vállalkozás neve:

Irányítószám: Település neve:

Utca: házszám:

Az Ön neve:

Telefon, körzetszám: telefonszám: E-mail:

Válaszát a kódszám beírásával jelölje! Amennyiben az adott kérdés az Ön cégére nem vonatkozik a kódkockát hagyja üresen.

X2. **Gazdálkodási forma:** 1 – egyéni vállalkozás 2 – Bt 3 – Kft 4 – Rt
5 – szövetkezet 6 – Egyéb

X3. **Külföldi tulajdoni hányad:** %

X4. **A foglalkoztatottak állományi létszáma:** fő

A1. **Jelenlegi üzleti helyzet:** 1 – jó 2 – kielégítő 3 – rossz

A2. **Az értékesítés volumene az elmúlt 6 hónapban az előző év azonos időszakához viszonyítva:**

A2.1 **Összesen:** 1 – nőtt 2 – azonos maradt 3 – csökkent

A2.2 **belföldön:** 1 – nőtt 2 – azonos maradt 3 – csökkent 4 – nem volt

A2.3 **külföldön:** 1 – nőtt 2 – azonos maradt 3 – csökkent 4 – nem volt

A3. **Az export részaránya az értékesítésben 2002-ben:** %

FIGYELEM! Az építőiparban exportnak számít a külföldi munkavégzés, az idegenforgalomban külföldi beutazó vendégek fogadása!

A4. **Az üzleti tevékenységet az elmúlt 6 hónapban különösen a következők akadályozták:**
(Három válasz adható)

1 – kapacitás hiány 2 – tőke/pénzhiány 3 – munkaerő/szakember-hiány

4 – kereslet hiány 5 – anyaghiány 6 – külpiazi értékesítési problémák

7 – Egyéb, éspedig:.....

A5. A kapacitás-kihasználtság mértéke jelenleg körülbelül:

 %

A5.1 A kapacitás-kihasználtság az elmúlt 6 hónapban:

1 – nőtt   2 – azonos maradt   3 – csökkent

A6. A vállalkozás jövedelmezősége jelenleg: 1 – jó   2 – kielégítő   3 – rossz

A7. A beruházások volumene az elmúlt 6 hónapban az előző év azonos időszakához képest:

1 – nőtt   2 – nem változott   3 – csökkent   4 – nem volt

A8. Az Önök cégénél 2003-ban átlagosan hány százalékkal tervezik emelni a bruttó béreket?

 %

B1. Az üzleti helyzet a következő 6 hónapban az előző év azonos időszakához képest:

1 – javul   2 – nem változik   3 – romlik

B2. Az értékesítés volumene a következő 6 hónapban az előző év azonos időszakához képest:

1 – nőni fog   2 – nem változik   3 – csökkenni fog

B3. A foglalkoztatottak létszáma a következő 6 hónapban az előző év azonos időszakához képest:

1 – növekszik   2 – nem változik   3 – csökken

B4. Az értékesítési árak belföldön a következő 6 hónapban várhatóan:

1 – az inflációnál jobban nőnek,   2 – az inflációval azonos mértékben nőnek,
3 – az inflációnál kevésbé nőnek,   4 – nem változnak,   5 – csökkennek

B5. Az értékesítési árak külföldön a következő 6 hónapban várhatóan:

1 – növekednek   2 – nem változnak   3 – csökkennek

B6. A megrendelések volumene a következő 6 hónapban várhatóan...

Összeségében: 1 – nő   2 – azonos lesz   3 – csökken   4 – nincs

B6.1 belföldön: 1 – nő   2 – azonos lesz   3 – csökken   4 – nincs

B6.2 külföldön: 1 – nő   2 – azonos lesz   3 – csökken   4 – nincs

B7. A beruházások volumene a következő 6 hónapban az előző év azonos időszakához képest várhatóan:

1 – nő   2 – változatlan marad   3 – csökken   4 – nem lesz

EZEN BELÜL:

B7.1 Gépberuházás: 1 – nő   2 – változatlan   3 – csökken   4 – nincs

B7.2 Építési beruházás: 1 – nő   2 – változatlan   3 – csökken   4 – nincs

B8. A tervezett beruházások fő motivációja:			
1 – expanzió (kapacitásbővítés, új telephely, stb.)			
2 – korszerűsítés (technológiai újítás, termékszerkezet-váltás, innováció)			
3 – környezetvédelem			
B9. A kapacitás-kihasználtság a következő 6 hónapban:			
1 – nőni fog	2 – azonos marad	3 – csökkeni fog	
B10. A vállalkozás jövedelmezősége a következő 6 hónapban:			
1 – nőni fog	2 – azonos marad	3 – csökkeni fog	
C1. Vállalkozása hitelállománya az elmúlt 2 évben az előző évekhez képest:			
1 – jelentősen nőtt	2 – kicsit nőtt	3 – nem változott	
4 – kicsit csökkent	5 – jelentősen csökkent	0 – nincs hitelük	
C2. Kért-e az elmúlt két évben tervezett beruházásaihoz hazai bankoktól egy éven túli lejáratú hitelt?			
1-igen, többször is kért	2 – igen, egyszer kért	3 – nem kért	
C3. Tervezett beruházásaihoz egy éven túli lejáratú hitelhez a hazai bankoktól...			
1 – könnyen jutott	2 – nehezen jutott	3 – egyáltalán nem jutott	4 – nem is kért hitelt
C4. Kért-e az elmúlt két évben vállalkozása külföldön működő bankoktól közvetlenül hitelt?			
1-igen, többször is kért	2 – igen, egyszer kért	3 – nem kért	
C5. Hozzájutott-e az Ön cége államilag támogatott pénzforráshoz / vállalkozói hitelekhez az elmúlt két évben?			
C5.1. A Széchenyi Terv keretében?	1 – igen	2 – nem	
C5.2. A Széchenyi kártya keretében?	1 – igen	2 – nem	
C5.3. A Mikrohitel Program keretében?	1 – igen	2 – nem	
C5.4. A Hitelgarancia Rt. segítségével?	1 – igen	2 – nem	
C5.5. Egyéb formában:	1 – igen	2 – nem	
Kérjük írja le a program nevét!:			
C6. A kérdőívet hogyan töltötte ki?			
1 – nyomtatott formában (fax, posta)	2 – e-mailen töltötte ki		
Köszönjük, hogy kitöltötte kérdőívünket!			
Válaszát a .....kamarába			
.....munkatársunknak szíveskedjék visszaküldeni!			
Cím:..... Fax:.....			
Válaszait bizalmasan kezeljük. Csak összesítve, statisztikai módszerekkel dolgozzuk fel!			
Segítségét azzal szeretnénk megköszönni, hogy május 13-ig megküldjük Önnek a felmérés országos értékelésének rövid összefoglalóját.			